

**Universitat Autònoma
de Barcelona**

POSTGRAU EN ECONOMIA SOCIAL I SOLIDÀRIA

TREBALL FINAL

FINANÇAMENT ÈTIC I ECONOMIA SOCIAL I SOLIDÀRIA

Xavier Domènech Martín

Curs acadèmic 2019/2020

Data de presentació de la memòria:

07/2020

TUTORA DEL TREBALL: Glòria Estapé Dubreuil

“L’interès més gran és l’interès col·lectiu”

(Manifest de Banca Ètica, abril 2014)

“Si vols anar ràpid, ves-hi sol. Si vols anar lluny anem-hi juntes”

(Proverbi africà, citat al Butlletí 29 de Coop57, març 2016)

“En els mals temps, només se’n surten els més brutals i els més cooperadors.

Venen temps dolents: s’ha de fer el possible i l’impossible perquè les nostres societats es decantin cap a la segona opció, compartir i cooperar”

(Jorge Riechmann, citat al Butlletí 33 de Coop57, abril 2018)

RESUM EXECUTIU

El finançament és un factor clau per a la consolidació i desenvolupament de molts projectes econòmics, i en aquesta qüestió les entitats de l'economia social i solidària (ESS) troben un aliat natural en les entitats de finances ètiques (EFE). Tanmateix, tot i que l'ús del finançament ètic per part de l'ESS és creixent, se segueix utilitzant la banca convencional o cooperativa, a vegades per desconeixement o per les limitacions pròpies de les EFE.

Quant a la relació entre estalvi i préstecs a les EFE, es constata que hi ha un excés d'estalvi en relació als préstecs concedits, atès que els dipòsits han crescut més ràpidament que els crèdits. Això permet al finançament ètic continuar creixent, però alhora suposa un cost d'oportunitat que pot perjudicar els comptes de les EFE. S'analitzen els casos de Coop57 i Fiare Banca Ètica, que són les dues EFE de base cooperativa que operen a Catalunya, pel que fa al seu excés d'estalvi, a l'oferta financera i als convenis amb els ens locals que els permeten compartir el risc de finançar nous projectes d'ESS sostenibles i viables.

L'enquesta duta a terme entre entitats d'ESS del Vallès Occidental revela que les EFE estan més presents en les entitats de mida més petita, mentre que les entitats més grans es continuen finançant amb la banca convencional. Es constata també que les entitats que són sòcies d'una EFE són menys sensibles a les condicions financeres i en canvi demanen una millor oferta de productes i serveis i de plataformes tecnològiques.

El futur del finançament ètic probablement serà híbrid i combinarà una oferta de crèdit cada vegada més especialitzada amb el suport públic i amb uns instruments de finançament en capital encara per desenvolupar a l'Estat espanyol. També caldrà seguir explorant noves vies per ampliar l'oferta creditícia, promoure aliances per afrontar el finançament de grans projectes, coordinar les diferents eines d'avaluació social, i enfortir la base social de l'ESS i l'EFE com a pilar fonamental per continuar transformant l'economia i posar-la al servei de les persones i la vida.

PARAULES CLAU:

cooperativisme; crèdit; finances transformadores; banca ètica; mercat social

ÍNDIX

1. Introducció.....	1
2. Marc conceptual: definició d'economia social i solidària i de finances ètiques.....	2
2.1. <i>Definició d'economia social i solidària</i>	2
2.2. <i>Definició de finances ètiques</i>	4
2.3. <i>Breu història de la banca ètica i sostenible a Europa</i>	6
2.4. <i>Comparativa entre principis orientadors de l'economia social i solidària i del finançament ètic</i>	6
3. La relació entre estalvi i préstecs a les entitats de finances ètiques.....	8
3.1. <i>La relació entre estalvi i préstecs a les EFE en el conjunt de l'Estat espanyol</i>	8
3.2. <i>La relació entre estalvi i préstecs a les EFE de base cooperativa que operen a Catalunya</i>	9
3.2.1. <i>Fiare Banca Ètica</i>	9
3.2.2. <i>Coop57</i>	9
3.3. <i>Comparativa amb el total del sistema financer espanyol i amb les cooperatives de crèdit</i>	10
3.3.1. <i>Sistema financer espanyol</i>	10
3.3.2. <i>Cooperatives de crèdit</i>	11
3.4. <i>Conclusions</i>	12
4. L'ús del finançament ètic per part de l'economia social i solidària	13
4.1. <i>Els informes del mercat social</i>	13
4.1.1. <i>L'informe sobre el mercat social català</i>	13
4.1.2. <i>La puntuació del criteri de Finances transformadores del Pam a Pam en les entitats del Vallès Occidental</i>	15
4.2. <i>El Baròmetre Cooperatiu</i>	15
4.3. <i>L'informe sobre l'ús de les finances ètiques en les entitats del Tercer Sector</i>	16
4.4. <i>L'informe sobre situació actual i reptes futurs del finançament cooperatiu</i>	17
4.5. <i>L'estudi sobre el finançament propi de l'economia social i solidària</i>	18
4.6. <i>Conclusions</i>	19
5. L'oferta de finançament i els processos de concessió de les entitats de finances ètiques	21
5.1. <i>L'oferta de finançament</i>	21
5.1.1. <i>Oferta de finançament de Coop57</i>	21
5.1.2. <i>Oferta de finançament de Fiare Banca Ètica</i>	24
5.1.3. <i>Comparació amb les condicions d'altres ofertes de finançament</i>	25
5.2. <i>Els processos de concessió</i>	26
5.2.1. <i>Procés de concessió de Coop57</i>	26
5.2.2. <i>Procés de concessió de Fiare Banca Ètica</i>	27

5.3. <i>Conclusions</i>	28
6. Polítiques públiques municipals relacionades amb el finançament ètic de l'ESS.....	29
6.1. <i>Polítiques públiques a Barcelona i Mataró</i>	29
6.2. <i>Polítiques públiques a Sabadell, Terrassa i Sant Cugat del Vallès</i>	30
6.3. <i>Conclusions</i>	31
7. Enquesta sobre finançament ètic i economia social i solidària al Vallès Occidental	32
7.1. <i>Resultats de l'enquesta</i>	32
7.2. <i>Conclusions</i>	34
8. Conclusions finals i propostes	35
Bibliografia.....	38
Annex: Formulari de l'enquesta sobre finançament ètic i economia social i solidària	40

1. Introducció

El finançament és un factor clau per a la consolidació i desenvolupament de molts projectes de l'economia social i solidària (ESS). Tanmateix, com la majoria d'iniciatives econòmiques, sovint no compten amb els recursos propis suficients per escometre les inversions que necessiten, des d'una cadira o un ordinador a un local per desenvolupar l'activitat. I en ocasions tampoc disposen d'una tresoreria adequada en funció dels terminis de cobrament de clients i de pagament a proveïdors i altres creditors.

Aquestes necessitats financeres es poden resoldre mitjançant intermediaris financers bancaris tradicionals (banca privada i cooperatives de crèdit). Això no obstant, les entitats d'ESS també poden recórrer a les entitats de finances ètiques (EFE), que apareixen a Europa a partir dels anys 70 del S.XX.

Des de la Gran Recessió global iniciada el 2008, a casa nostra hem pogut observar un creixement exponencial de les finances ètiques. Aquest increment s'ha vist afavorit per la reducció i concentració de les entitats bancàries tradicionals (principalment caixes d'estalvis) i per la creació de nous instruments financers ètics. També hi ha hagut un avenç en la consciència alternativa d'una part de la ciutadania, que ha perdut la confiança en una banca que la menysprea i no es fa ressò de les seves necessitats.

No obstant això, si a priori pot semblar que el finançament ètic i l'ESS haurien de ser aliats naturals — i de fet ho són —, hi ha evidències que indiquen que això no sempre és així. Si més no, de forma òptima. D'una banda, moltes entitats d'ESS segueixen finançant les seves necessitats amb entitats bancàries tradicionals, ja sigui per desconeixement, inèrcia o altres factors. Per altra banda, a vegades les EFE no disposen d'instruments financers prou adaptats a la fase inicial del cicle de vida dels projectes. En ocasions, no disposen d'una dimensió suficient per assumir el risc que requereixen les grans inversions en projectes relacionats amb àmbits com ara l'habitatge social, les energies renovables o la mobilitat sostenible. Aquestes i altres limitacions fan que el grau de participació de les EFE en el finançament de l'ESS, tot i que està en creixement, tingui encara força recorregut.

L'objectiu d'aquest treball és fer una anàlisi del grau de relació que hi ha entre les EFE i les entitats d'ESS pel que fa al seu finançament i fer propostes per millorar-ne l'encaix. Al llarg del treball m'aniré referint a l'àmbit territorial de l'Ateneu Cooperatiu ¹ del Vallès Occidental i preferentment a l'ESS present a Sabadell (ciutat en què vaig néixer i resideixo), Terrassa i Sant Cugat del Vallès, que són els tres pols al voltant dels quals s'articula l'Ateneu Cooperatiu.

La meva motivació prové del fet d'haver treballat més de 20 anys en una de les caixes d'estalvis que va acabar fagocitada per la banca convencional després d'una llarga i trista agonia. Des d'aquesta experiència personal, m'aproximo al tema amb el convenciment que una altra banca transformadora al servei de les persones i de l'economia social i solidària és possible i necessària.

¹ Els Ateneus Cooperatius de Catalunya són un servei públic creat en el marc del Programa Aracoop de la Generalitat de Catalunya, i estan formats per organitzacions públiques i privades amb una gran expertesa en l'àmbit de l'economia social i cooperativa. La Xarxa d'Ateneus Cooperatius està formada per 14 ateneus i més de 360 entitats públiques i privades d'arreu del territori (<https://aracoop.coop/ateneus-cooperatius>).

2. Marc conceptual: definició d'economia social i solidària i de finances ètiques

2.1. Definició d'economia social i solidària

L'economia social tradicional va sorgir en les dècades trenta i quaranta del S.XIX i va adoptar les formes organitzatives del cooperativisme, l'associacionisme i el mutualisme. Amb el temps, l'estat del benestar i el creixement econòmic van fer que una part significativa d'aquestes organitzacions, que històricament havien estat tan reivindicatives, passés a tenir un caràcter subsidiari i d'atenció a la pobresa, el lleure o l'esport, i que es produís un procés d'isomorfisme institucional ² que l'allunyava de la seva capacitat transformadora.

L'economia solidària va néixer als anys vuitanta del S.XX en el marc de la crisi del petroli dels setanta. Es pot dir que és una filla de l'economia social que es revolta i no accepta les seves acomodacions i anquilosaments. Es tractava, doncs, d'iniciatives que no se sentien còmodes sota l'aixopluc d'una economia social institucionalitzada i que començaren a autodenominar-se com a nou cooperativisme, nova economia social o economia alternativa (Estivill, 2018). El naixement de l'economia solidària està vinculat, doncs, a una crisi cultural dels valors del model de desenvolupament productivista, consumista i paternalista que va dominar fins els anys seixanta i setanta (Laville, 2017).

La definició de què és i què no és l'economia social i solidària (ESS) no és fàcil, ja que existeixen dos enfocaments. L'enfocament majoritari, com per exemple el del CIRIEC ³, és el de mesurar-la a partir de les formes jurídiques. Tanmateix, altres com ara la Xarxa d'Economia Solidària de Catalunya (XES) ⁴, prefereixen mesurar-la a partir de criteris de funcionament (Fernández i Suriñach, 2017). Així doncs, hi ha un debat obert entre considerar l'ESS des de les formes o bé des de les pràctiques.

Les referències sobre les definicions i principis en què es basa l'ESS podem trobar-les, entre altres, a la Llei estatal d'economia social de 2011, la carta de principis de la Red de Redes de la Economía Alternativa i Solidaria (REAS) ⁵ i la proposta de Llei d'Economia Social i Solidària de Catalunya, redactada per la XES al 2014 i que encara no ha vist el seu tràmit parlamentari.

A l'Estat espanyol, la Llei 5/2011, de 29 de març, d'Economia Social estableix a l'article 2 que es denomina economia social al conjunt de les activitats econòmiques i empresarials que en l'àmbit privat duen a terme aquelles entitats que, de conformitat amb els principis recollits a l'article 4, persegueixen bé l'interès col·lectiu dels seus integrants, bé l'interès general econòmic o social, o ambdós.

D'acord amb l'article 4 d'aquesta Llei, i de manera resumida, els principis orientadors de l'economia social són:

a) La primacia de les persones i de la finalitat social sobre el capital, des d'una gestió democràtica i participativa.

² Integració i dependència envers els mecanismes de l'estat i del mercat.

³ El CIRIEC és el Centro Internacional de Investigación e Información sobre la Economía Pública, Social i Cooperativa, una organització científica no governamental que fomenta l'organització de tots els investigadors universitaris en matèria d'economia social (<http://ciriec.es>).

⁴ La Xarxa d'Economia Solidària de Catalunya (XES) és una organització formada per més de 400 sòcies que defensa un sistema econòmic respectuós amb les persones, el medi ambient i els territoris que funciona sota criteris democràtics, d'horizontalitat, transparència, equitat i participació (<https://xes.cat/>).

⁵ REAS és una xarxa composta per més de vuit-centes entitats agrupades en xarxes territorials i sectorials d'arreu del territori de l'Estat espanyol, i que a nivell internacional forma part de RIPESS (Red Intercontinental de Promoción de la Economía Social y Solidaria) (<https://www.reasred.org/>).

b) L'aplicació dels resultats obtinguts en funció del treball o de l'activitat realitzada per les sòcies o membres, o bé a la finalitat social objecte de l'entitat.

c) La promoció de la solidaritat interna i amb la societat.

d) La independència dels poders públics.

Així mateix, l'esmentada Llei fa una definició formalista de l'economia social quan a l'article 5 indica que formen part de l'economia social "les cooperatives, les mutualitats, les fundacions i les associacions que duguin a terme activitat econòmica, les societats laborals, les empreses d'inserció, els centres especials de treball, les confraries de pescadors, les societats agràries de transformació i les entitats singulars ⁶ que es regeixin pels principis orientadors", així com altres entitats amb activitat econòmica que funcionin segons aquests principis i sempre que siguin incloses en un catàleg d'entitats que la Llei estableix.

Per altra banda, la Red de Redes de la Economía Alternativa y Solidaria (REAS), en la seva carta de principis de l'economia solidària estableix els següents:

1) Equitat, que fa que totes les persones tinguin igual dignitat i el dret a no estar sotmeses a relacions basades en la dominació.

2) Treball, que, remunerat o no, permet desenvolupar les capacitats de les persones mitjançant la producció de béns i serveis per satisfer les veritables necessitats de la població.

3) Sostenibilitat ambiental, que inclou la reducció de la petjada ecològica humana de les nostres activitats, la producció i consum d'acord amb formes sostenibles i equitatives i una ètica de la suficiència i l'austeritat.

4) Cooperació, com a construcció col·lectiva d'un model de societat no competitiva sinó cooperativa.

5) Sense afany de lucre, que implica la gestió eficient de projectes econòmicament viables, sostenibles i integralment rendibles, els beneficis dels quals es reinverteixen i redistribueixen.

6) Compromís amb l'entorn, del que se'n deriva el desenvolupament local sostenible i comunitari del territori i el treball en xarxa.

Finalment, a la proposta de Llei d'Economia Social i Solidària de Catalunya, impulsada per la XES, es defineix l'ESS com "el conjunt d'iniciatives socioeconòmiques els membres de les quals, de forma associativa i cooperativa, creen, organitzen i desenvolupen democràticament i sense que tinguin necessàriament ànim de lucre, processos de producció, d'intercanvi, de gestió, de distribució de l'excedent, moneda, consum i finançament de béns i serveis per satisfer necessitats, que es guien per relacions de solidaritat, cooperació, donació, reciprocitat i autogestió, defensant els béns comuns, naturals i culturals, així com la transformació igualitària de l'economia i la societat amb la finalitat del bon viure, la reproducció i la sostenibilitat de la vida del conjunt de la població". Aquestes iniciatives s'han d'inspirar, i tractar d'aplicar, en els següents principis orientadors:

a) Recerca del bé comú i de la distribució equitativa de la riquesa.

b) Primacia del treball sobre el capital i dels interessos col·lectius sobre els individuals.

c) Democràcia econòmica i voluntat de transformació social.

⁶ A la disposició addicional tercera de la Llei s'indica que la Organización Nacional de Ciegos Españoles (ONCE) és una entitat singular d'economia social, tot i tractar-se d'una corporació de dret públic.

- d) Foment de la qualitat i sostenibilitat de la vida i del medi ambient.
- e) Equitat de gènere i repartiment de les tasques de cura.
- f) Respecte a la pròpia identitat cultural i foment de la interculturalitat.
- g) Arrelament territorial i economia de proximitat.
- h) Creació de mercat social / intercooperació.
- i) Pràctica de l'autogestió, el treball col·laboratiu, l'ajuda mútua i la reciprocitat.

Així mateix, afegeix com a causes d'exclusió de l'àmbit de l'ESS:

- a) No complir amb la definició.
- b) No complir amb els principis orientadors.
- c) No mantenir una equitat salarial o retributiva. La forquilla retributiva no pot superar el ventall d'1 a 5 i la retribució màxima no pot ser de més de 6 vegades el salari mínim interprofessional.

En síntesi, podem dir que l'ESS es caracteritza per la primacia de les persones i el seu treball, la distribució equitativa de la riquesa per davant del lucre personal, l'autogestió democràtica, la sostenibilitat de la vida i del medi ambient, la intercooperació i l'arrelament territorial.

2.2. Definició de finances ètiques

L'activitat financera permet que aquelles persones que són excedentàries de recursos monetaris els prestin a aquelles persones que els necessiten. Aquesta activitat, en general, no es desenvolupa directament sinó a través de tercers que fan d'intermediaris financers.

Anant més enllà, l'economista i exministre de finances grec Ianis Varoufakis, en el seu llibre *Economia sense corbata. Converses amb la meua filla*, explica que en les societats de mercat desenvolupades, el banquer no només fa d'intermediari entre els que tenen excedent de diners i els que volen adquirir aquests diners en préstec, sinó que travessa el vel que separa el present del futur i obté valor del futur perquè se'n pugui disposar en el present. L'activitat financera s'ha de guiar per la prudència, ja que si el banquer obté cada vegada més valor del futur, de manera forassenyada, el sistema s'acaba desestabilitzant, no es genera prou excedent per pagar aquest deute del present amb el futur i es produeix un crac (Varoufakis, 2015).

Les EFE duen a terme aquesta intermediació financera —o trasllat de valor del futur al present— en favor de projectes amb un valor afegit per a la societat (social, mediambiental, cultural, educatiu, democràtic...), i fan compatibles els objectius socials i ambientals amb la rendibilitat econòmica i financera.

Juntament amb els bancs cooperatius, les EFE formen el que s'anomena banca social, que representa una alternativa a la banca convencional. Els bancs cooperatius tenen més d'un segle d'història i es basen en un model de banca de proximitat arrelada al territori. Tant la banca cooperativa com la banca ètica contribueixen a la inclusió financera i es basen en sistemes de gestió democràtics i participatius en què treballadors i clients participen activament en el funcionament de l'entitat. Val a dir, però, que les EFE expliciten tot un seguit de principis i valors que es tractaran seguidament.

Segons FETS-Finançament Ètic i Solidari ⁷, els principis que orienten les finances ètiques són els següents:

- 1) Ètica aplicada, com un procés de reflexió continua en l'aplicació dels criteris d'inversió i concessió de crèdits.
- 2) Participació, de manera que la presa de decisions s'efectua de manera democràtica i les sòcies participen en la definició de les polítiques bàsiques de l'entitat.
- 3) Coherència, que implica fer un ús dels diners que sigui coherent amb els nostres valors.
- 4) Transparència, amb l'oferiment d'informació regular i pública de totes les activitats i les seves conseqüències.
- 5) Implicació, de manera que la política d'inversió de les EFE es defineix seguint criteris positius (quines activitats es vol finançar) per tal de transformar la societat, més enllà de criteris merament negatius (quines activitats no es vol finançar)

L'únic país europeu en què, avui per avui, les finances ètiques compten amb un reconeixement legal específic és Itàlia (Cavallito, Isonio i Meggiolaro, 2017 i 2019). Al 2016 el Parlament italià va aprovar una llei de pressupostos que va incloure en el Text únic bancari italià (TUB) un article que fa referència a les finances ètiques i sostenibles.

D'acord amb aquest text legal es determina que són operadors bancaris de finances ètiques i sostenibles els que ajusten l'activitat als principis següents:

- 1) Avaluar que els finançaments es concedeixin seguint estàndards de qualificació ètica reconeguts internacionalment.
- 2) Garantir la màxima transparència sobre els finançaments concedits.
- 3) Destinar almenys un 20% de la cartera de crèdits a entitats sense afany de lucre o empreses socials.
- 4) No repartir beneficis i reinvertir-los en la pròpia activitat.
- 5) Adoptar un sistema de governança i un model organitzatiu amb una forta orientació democràtica i participativa i caracteritzat per un accionariat ampli.
- 6) Adoptar polítiques retributives que continguin la distància entre la remuneració mitjana i la remuneració més alta en una relació de 1 a 5.

A Itàlia, les EFE gaudeixen d'un incentiu fiscal que consisteix en una exempció d'impostos del 75% dels imports destinats a incrementar capital propi. No obstant això, aquest incentiu té limitacions a nivell d'empresa (màxim 200.000 € en tres anys) i de tota la banca ètica (màxim 1 milió d'euros entre totes les entitats).

Tal com esmenten Cavallito et al. (2019), tot i que aquesta normativa sigui pionera i revolucionària a Europa, es troba a l'espera des de fa dos anys a que el govern italià aprovi els decrets d'actuació, sense els quals la norma corre el risc de quedar-se només en una declaració de principis.

⁷ FETS-Finançament Ètic i Solidari és una associació de segon nivell creada el 1999 que agrupa entitats catalanes del Tercer Sector i l'Economia Social i Solidària per a promoure el finançament ètic i solidari (<http://fets.org/>).

La normativa europea no ha avançat fins a la data en la definició legal de les finances ètiques. En un entorn dominat pels grups de pressió (*lobbies*) i els corresponents contra-grups de pressió, el sector financer lluita aferrissadament per impedir o endarrerir qualsevol norma que el pugui perjudicar.

Les EFE també es caracteritzen, a diferència de la banca convencional, per la doble avaluació de les propostes creditícies. A més de l'avaluació econòmicofinancera que fa qualsevol entitat de crèdit també duen a terme una avaluació èticosocial. Aquesta avaluació èticosocial, a més de validar la proposta creditícia, també aporta coneixement als responsables de l'entitat o projecte a finançar, ja que identifica aspectes a millorar.

El sistema de finances ètiques està format per entitats bancàries regulades i cooperatives de serveis financers, i també per grups d'estalvi comunitari i entitats del sector assegurador, tot i que no seran objecte del present treball.

2.3. Breu història de la banca ètica i sostenible a Europa

Com esmenten Cavallito et al. (2017), citant a FEBEA ⁸, des dels anys trenta del segle passat les entitats bancàries que en origen tenien una missió social reconeguda (monts de pietat, bancs mutualistes o cooperatius, caixes d'estalvis) van anar perdent progressivament la seva orientació ètica. Això va ocasionar l'aparició, a partir dels anys 70, d'una nova generació de bancs socials que es defineixen com a bancs ètics. Es tracta, doncs, d'un procés similar al que comentàvem quan hem parlat del naixement de l'economia solidària.

D'acord amb Cavallito et al. (2017), el primer banc ètic i sostenible europeu va ser GSL Bank, fundat a Alemanya el 1974 i inspirat en les idees de Rudolf Steiner ⁹. Aquesta filosofia també va donar lloc a altres bancs, com ara Triodos Bank (Holanda, 1980).

El 1999, a Itàlia, es va crear Banca Ètica (Banca Popolare Etica, scpa). A diferència dels bancs ètics del nord d'Europa, el seu origen prové del treball conjunt de moviments pacifistes, catòlics, cooperatives, sindicals i altres col·lectius.

El més gran dels bancs ètics i sostenibles europeus és Credit Coopératif, que és fruit de la fusió el 1969 de dues entitats anteriors per finançar cooperatives de producció i consum. És cap els anys 80 que es reorienta cap a les finances ètiques.

Els cinc banc ètics i sostenibles més grans per volum d'actius són: Crèdit Cooperatif, Triodos, GLS, UMW Bank i Banca Etica. Al 2017 els bancs ètics i sostenibles europeus sumaven actius totals per 46.220 milions d'euros, crèdits concedits per 35.510 milions d'euros i dipòsits per 33.310 milions d'euros.

2.4. Comparativa entre principis orientadors de l'economia social i solidària i del finançament ètic

A la **Figura 2.1** i a la **Figura 2.2** es resumeixen els principis orientadors de l'economia social i solidària i de les finances ètiques, d'acord amb el que hem vist fins ara.

⁸ FEBEA és la Federació Europea dels Bancs Ètics i Alternatius, que agrupa a 13 bancs i 15 institucions financeres de 15 països que tenen en conjunt més de 3.300 treballadores, actius de 30.500 milions d'euros i crèdits per 18.000 milions d'euros.

⁹ Rudolf Steiner (1861-1925) és un filòsof austríac que va fundar el corrent espiritual i filosòfic de l'antroposofia, que es basa en que l'home pertany a tres mons, el de l'esperit, el de l'ànima i el del cos.

Llei 5/2011 Economia Social	Carta de principis (REAS)	Proposta Llei Economia Social i Solidària Catalunya (XES)
Primacia persones vs. capital Resultats s/activitat sòcies Solidaritat (interna i societat) Independència poders públics	Equitat Treball Sostenibilitat ambiental Cooperació Sense afany de lucre Compromís amb entorn	Bé comú / Equitat riquesa Primacia treball vs. capital Democràcia / Transf. Social Sostenibilitat (vida i m.ambient) Equitat gènere Cultura pròpia / Interculturalitat Territori / Proximitat Intercooperació Autogestió / Reciprocitat Limitacions forquilla salarial

Figura 2.1 Principis orientadors de l'economia social i solidària

FETS-Finançament Ètic i Solidari	Llei bancària italiana
Ètica aplicada (al crèdit)	Qualificació ètica del crèdit
Participació democràtica	Transparència
Coherència (ús dels diners)	Fin. a empreses socials
Transparència (publicitat)	Reinversió de beneficis
Implicació	Participació democràtica
	Limitacions forquilla salarial

Figura 2.2 Principis orientadors de les entitats de finances ètiques

Els principals punts de connexió entre ESS i EFE són la governança democràtica, la forma d'aplicació dels resultats obtinguts i les limitacions pel que fa a les diferències salarials. No obstant això, hi ha EFE que subscriuen totalment els principis de l'ESS, de la qual en formen part.

3. La relació entre estalvi i préstecs a les entitats de finances ètiques

Per considerar la qüestió de la relació entre finançament ètic i ESS, començaré amb un dels reptes als que s'enfronten les EFE a l'Estat espanyol que és l'excés d'estalvi (el passiu, en terminologia bancària) en relació als préstecs concedits (l'actiu) ¹⁰. No es podria analitzar la qüestió de la mateixa manera si les EFE presentessin un problema de manca de liquiditat, que no és el cas.

3.1. La relació entre estalvi i préstecs a les EFE en el conjunt de l'Estat espanyol

Segons l'informe 2018 del Baròmetre de les Finances Ètiques ¹¹ elaborat per FETS, l'estalvi gestionat per les EFE ha superat els 2.211 milions d'euros, amb un creixement del 2,11% respecte el 2017. Entre 2007 i 2018 l'estalvi s'ha multiplicat per 16,57.

En aquest mateix any, els préstecs concedits van assolir la xifra de 1.474 milions, amb un creixement del 16% respecte l'any anterior. Entre 2007 i 2018 els préstecs concedits s'han multiplicat per 9,02.

Això significa que la ràtio estalvi/préstecs concedits pel conjunt del sistema de finances ètiques considerat en el Baròmetre se situa en 1,5 i el percentatge dels préstecs sobre l'estalvi representa el 67%. O dit d'una altra manera, que hi ha un excés d'estalvi és de 737 milions d'euros a l'espera de ser transformat en eines de finançament.

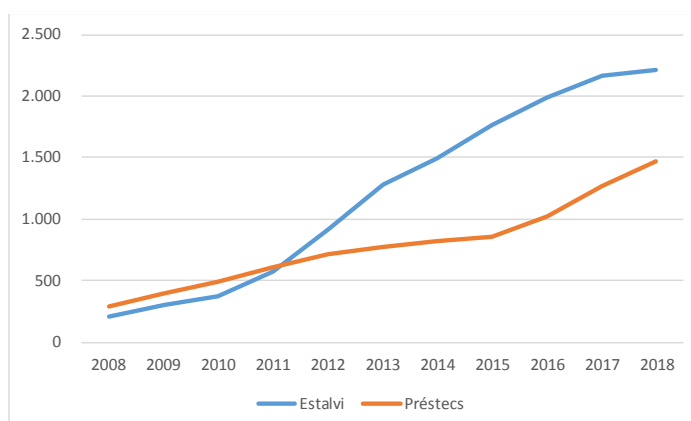
A la **Taula 3.1** es mostren les dades globals d'evolució del crèdit del sistema financer espanyol. Així doncs, en el mateix període s'observa una contracció del volum de crèdit. Per tant, en un any 2018 en què el crèdit ha caigut un 4,1%, no s'ha de menystenir l'esforç de les EFE en la concessió de crèdits, amb un creixement de dos dígitos.

	Sector Privat	Sector Públic	TOTAL	Variació (%)
2017	1.253.944	78.110	1.332.054	-
2018	1.208.315	68.956	1.277.271	-4,1%
2019	1.193.526	66.922	1.260.448	-1,3%

Taula 3.1 Evolució del crèdit al sector resident. Dades a desembre en milions d'€. Font: Elaboració pròpia a partir de Banco de España

Al **Gràfic 3.1** podem veure que aquest excés de passiu prové del diferent ritme al que han crescut els estalvis i els préstecs entre 2008 i 2018.

Pel que fa al nombre de persones usuàries de la banca ètica, tant físiques com jurídiques, estaria al voltant de les 226.000, amb una reducció del 2,6% respecte al 2017. Després de créixer de forma molt significativa, s'observa un lleuger descens a partir del 2016, atribuït pel Baròmetre a l'impacte de les potents campanyes de captació de la banca tradicional".

Gràfic 3.1 Evolució d'estalvi i préstecs en les entitats de finances ètiques. Font: Elaboració pròpia a partir del Baròmetre de les finances ètiques de FETS

¹⁰ Al llarg del text s'utilitzaran també indistintament els termes dipòsits en referència als estalvis i crèdits en referència als préstecs.

¹¹ Les entitats del sector bancari i parabancari que participen en l'elaboració del Baròmetre són: ABA Mérida, ACAF (Asociación de comunidades autofinanciadas), AIS O'Peto, Asociación Red Impulsa, ASCA (Acció Solidària Contra l'Atur), Coop57, Elkarcredit, Fiare Banca Etica, IDEAS Comercio Justo, Oikocrèdit Espanya i Triodos Espanya.

Un altre factor que pot haver influït en el descens d'usuàries és la modificació al 2015 per part de Caixabank de les condicions en què es retirava l'efectiu en els caixers automàtics. Aquell any, aquesta entitat va començar a cobrar una comissió de 2 € als clients aliens que retiressin diners en els seus caixers, mesura que va ser seguida per la gran banca. S'ha de tenir en compte que entre Caixabank, BBVA i Santander disposen del 45% de la xarxa de caixers a Espanya. Això va fer que els bancs mitjans, amb poca xarxa de caixers, es veiessin perjudicats, tot i que seguidament van signar acords per mitigar-ne l'impacte. És possible que l'encariment de la retirada de diners en efectiu hagi actuat com a fre a l'hora d'apostar per obrir comptes a la banca ètica.

3.2. La relació entre estalvi i préstecs a les EFE de base cooperativa que operen a Catalunya

Analitzaré ara els casos de Fiare Banca Ètica i Coop57 ja que són les dues entitats de base cooperativa que operen en el territori de l'Ateneu Cooperatiu del Vallès Occidental. La primera és un banc mentre que la segona és una cooperativa de serveis financers.

3.2.1. Fiare Banca Ètica

Fiare Banca Ètica opera amb autorització del Banco de España des de 2014 com a sucursal de Banca Ètica —entitat creada a Itàlia el 1999—, després d'un procés de 10 anys dut a terme des de la Fundación Inversión y Ahorro Responsable (Fiare).

Tenen oficines a Bilbao (2014) i Madrid (2019) i una delegació a Barcelona. Tanmateix, compensen la seva reduïda xarxa comercial amb l'existència dels Grups d'Iniciativa Territorial (GIT), formats per persones sòcies que promouen la banca ètica en el seu territori.

En el cas de Fiare Banca Ètica, l'excés de passiu es mostra a la taula següent:

	Estalvi	Préstecs concedits	Estalvi vs. Préstecs	Préstecs vs. Estalvi (%)
Fiare BE Espanya	154.495	46.043	3,4	29,8%
Fiare BE Itàlia+Espanya	1.745.803	1.027.584	1,7	58,9%

Taula 3.2 Excés de passiu de Fiare Banca Ètica. Dades a 31/03/20 en milers d'€. Font: Elaboració pròpia a partir de Fiare.

Es pot observar que l'excés de passiu és molt més acusat (3,4 vs. 1,7) a la sucursal espanyola que no pas al conjunt de l'entitat. Vist a l'inrevés, els préstecs representen un 29,8% de l'estalvi a la sucursal espanyola i un 58,9% en el conjunt de l'entitat. Així doncs, part d'aquest sobrant d'estalvi de la sucursal espanyola estaria invertit en l'activitat creditícia general del banc.

3.2.2. Coop57

Coop57 és una cooperativa de serveis financers i com a tal no és pròpiament un banc. Les seves sòcies de serveis són cooperatives, associacions, fundacions, empreses d'inserció i altres entitats de l'ESS, que són les que poden demanar crèdits i serveis financers a la cooperativa. Mitjançant la figura de les sòcies col·laboradores, capta estalvis en forma d'aportacions voluntàries al capital social, que són remunerades al tipus d'interès que decideix anualment l'assemblea.

La cooperativa es va crear el 1995 quan un grup de persones que havien treballat a l'Editorial Bruguera van crear un fons per promoure projectes econòmics cooperatius amb part de les indemnitzacions que van rebre pel seu acomiadament, després d'una aferrissada lluita judicial.

Des de 2005 s'organitza mitjançant seccions territorials que treballen en xarxa i disposen d'òrgans, estructures de participació, comissions socials (avaluació èticosocial) i comissions tècniques (avaluació

economicofinancera) pròpies. Per ordre alfabètic, les seccions territorials són Andalusia, Arag3n, Asturies, Catalunya, Euskal Herria, Galiza i Madrid.

En total, apleguen a 945 entitats s3cies, de les quals un 65% est3 a Catalunya i un 25% pertany al sector d'atenci3 a les persones i col·lectius específics, i a 4.371 s3cies col·laboradores, de les quals un 63% est3 a Catalunya ¹².

Els estatuts de la cooperativa estableixen que les persones i entitats s3cies tenen un vot social, per3 en qualsevol assemblea o consell: el total dels vots de les s3cies i els socis de serveis ha de ser, com a m3nim, del 67% dels vots socials; les s3cies col·laboradores han de tenir, com a m3xim, el 30% dels vots socials, i les persones s3cies de treball han de tenir com a m3xim, el 3% dels vots socials. Aix3 doncs, d'aquesta manera la governan3a es preserva en favor de les s3cies de serveis a fi d'evitar el domini per part de les s3cies col·laboradores, que nom3 aporten els seus estalvis.

En el cas de Coop57, l'exc3s de passiu es mostra a la taula següent:

	Aportacions socs/es (saldo)	Pr3stecs (saldo viu)	Aportacions vs. Pr3stecs	Pr3stecs vs. Aportacions (%)
2013	21.085	9.568	2,2	45,4%
2014	24.704	11.575	2,1	46,9%
2015	30.331	11.603	2,6	38,3%
2016	32.962	13.199	2,5	40,0%
2017	35.502	16.633	2,1	46,9%
2018	38.226	19.256	2,0	50,4%
2019	42.098	21.774	1,9	51,7%

Taula 3.3 Exc3s de passiu de Coop57. Dades en milers d'€. Font: Elaboraci3 pr3pia a partir de Coop57.

Es pot veure que al llarg de tot el per3ode analitzat, el saldo de les aportacions de s3cies dobla o m3s que dobla el saldo viu dels pr3stecs. Coop57 ha limitat de manera transit3ria les aportacions de les s3cies a 30.000 €/any (en un per3ode anterior ho havia limitat a 10.000 €). Malgrat aquesta mesura, no sembla que la r3tio d'exc3s de passiu millori massa en el temps.

Aquest exc3s de passiu el diposita en entitats de cr3dit afins, com ara determinades cooperatives de cr3dit i altres EFE, en productes senzills d'estalvi. Aix3 li representa un cost d'oportunitat pel fet de no mobilitzar els recursos cap el cr3dit tots els recursos disponibles.

3.3. Comparativa amb el total del sistema financer espanyol i amb les cooperatives de cr3dit

3.3.1. Sistema financer espanyol

A la **Taula 3.4** es mostra la relaci3 entre dip3sits i cr3dits del conjunt d'entitats i establiments financers de cr3dit, segons les dades que publica mensualment el Banco de Espa3a. Aquestes dades no inclouen els dip3sits i cr3dits de/al propi sistema financer (saldo entre entitats de cr3dit) ni els de no residents, sin3 nom3 els de la clientela nacional (particulars, empreses i administracions p3bliques).

¹² Dades a desembre de 2019. Font: <https://www.coop57.coop/>

	Dipòsits	Crèdits	Dipòsits vs. Crèdits	Crèdits vs. Dipòsits (%)	Actiu i Passiu total	Dipòsits vs. Passiu total (%)	Crèdits vs. Actiu total (%)
Sector privat	1.248.222	1.183.351	1,1	94,8%	2.641.220	47,3%	44,8%
Sector públic	67.427	69.551	1,0	103,2%	2.641.220	2,6%	2,6%
TOTAL	1.315.649	1.252.902	1,1	95,2%	2.641.220	49,8%	47,4%

Taula 3.4 Dipòsits i crèdits del sistema financer espanyol. Dades a febrer de 2020 en milions d'€. Font: Elaboració pròpia a partir de Banco de España.

S'observa que la ràtio entre dipòsits i crèdits és gairebé de 1, força equilibrada. No obstant això, quan comparem aquestes xifres amb el total d'actiu-passiu¹³ del sistema, podem veure que tant els dipòsits com els crèdits representen menys del 50% del balanç global del sistema financer. A banda dels crèdits a la clientela nacional aquí considerats, el sistema financer també inverteix en crèdits a no residents i a altres bancs, accions i altres tipus de valors, i altres actius de diferent naturalesa, els quals tenen un pes significatiu.

3.3.2. Cooperatives de crèdit

Les cooperatives de crèdit són entitats governades per les seves sòcies des d'un model de banca de proximitat, i a l'Estat espanyol n'hi ha 60 repartides arreu del territori.

Segons les dades publicades per la Unión Nacional de Cooperativas de Crédito (UNACC), si fem aquesta mateixa anàlisi per algunes d'aquestes entitats i pel conjunt de cooperatives de crèdit, el resultat és el següent:

	Dipòsits	Crèdits	Dipòsits vs. Crèdits	Crèdits vs. Dipòsits (%)	Actiu i Passiu total	Dipòsits vs. Passiu total (%)	Crèdits vs. Actiu total (%)
Caixa d'Enginyers	3.230	1.801	1,8	55,8%	3.614	89,4%	49,8%
Laboral Kutxa	21.573	13.959	1,5	64,7%	24.980	86,4%	55,9%
Cajamar	29.582	27.172	1,1	91,9%	36.222	81,7%	75,0%
Total Coop. de crèdit	116.994	90.455	1,3	77,3%	145.987	80,1%	62,0%

Taula 3.5 Dipòsits i crèdits de les cooperatives de crèdit espanyoles. Dades a 31/12/19 en milions d'€. Font: Elaboració pròpia a partir d'Unión Nacional de Cooperativas de Crédito (UNAC).

El fet de triar Caixa d'Enginyers i Laboral Kutxa ha estat perquè és en aquestes entitats, entre altres, on Coop57 diposita el seu excedent de passiu. Així mateix, també s'han detallat les dades de Cajamar pel seu pes relatiu en el conjunt del sistema de cooperatives de crèdit.

Podem veure que en conjunt el sector de les cooperatives de crèdit presenta menys excés de passiu que Fiare i Coop57. Destaca també la rellevància del pes dels dipòsits en relació al passiu total (80,1%), molt superior al que s'observa en el conjunt del sistema financer (49,8%).

Tanmateix, l'entitat que presenta un major excés de passiu és Caixa d'Enginyers. Així mateix, també presenta una ràtio de crèdits sobre l'actiu total al voltant del 50%. És un fet conegut que aquesta entitat s'ha vist afavorida des de 2017 per fets derivats del procés per a la independència de Catalunya. El trasllat de la seu social d'algunes entitats com Caixabank o Banc Sabadell fora del territori va fer que una part de la clientela busqués una alternativa bancària que mantingués la seu a Catalunya.

¹³ Aquí actiu i passiu fan referència al total del balanç comptable, és a dir a la suma dels béns i drets (actiu) que sempre ha de ser igual a la suma de les obligacions (passiu).

3.4. Conclusions

La **Taula 3.6** mostra un quadre resum de les dades de dipòsits i crèdits analitzades per facilitar-ne la visió comparada.

	Dipòsits	Crèdits	Dipòsits vs. Crèdits	Crèdits vs. Dipòsits (%)
Fiare BE Espanya	154	46	3,4	29,8%
Fiare BE Itàlia+Espanya	1.746	1.028	1,7	58,9%
Coop57	42	22	1,9	51,7%
Total Entitats FE	2.211	1.474	1,5	66,7%
Total Entitats Crèdit	1.315.649	1.252.902	1,1	95,2%
Total Cooperatives Crèdit	116.994	90.455	1,3	77,3%
Caixa d'Enginyers	3.230	1.801	1,8	55,8%
Laboral Kutxa	21.573	13.959	1,5	64,7%
Cajamar	29.582	27.172	1,1	91,9%

Taula 3.6 Quadre resum dipòsits vs. crèdits. Dades en milions d'€.

Podem concloure que les EFE considerades han tingut més èxit en la captació de recursos que en la concessió de crèdits. No obstant això, s'ha de valorar el seu esforç continuat per incrementar la seva cartera creditícia.

L'excés de passiu representa un cost d'oportunitat per a les EFE però alhora una bona notícia per a l'ESS, ja que dona marge a les EFE per continuar creixent en la seva activitat creditícia sempre que es trobin els instruments financers adequats i els canals necessaris per dur-la a terme.

Segons s'esmenta en el llibre *Finances ètiques i solidàries. Valors límits i reptes* (Obra col·lectiva, 2018), davant de l'excés de passiu les EFE s'enfronten al dilema de deixar grans volums d'estalvi en un compte corrent o bé destinar-los als fons d'inversió socialment responsable (ISR) existents. En aquest punt hi ha un debat obert entre els que pensen que aquest tipus de fons són una eina vàlida de transformació social i els que qüestionen el caràcter ètic d'aquests fons. Val a dir, segons s'indica al mateix llibre citant a Spainsif¹⁴, que "un 73% dels actius ISR d'Espanya es regeixen per un criteri de mínims, segons el qual només s'exclouen dels fons ISR les empreses que contravenen els principis de responsabilitat social (relacionades amb l'armament, la pornografia, el tabac, l'energia nuclear, l'explotació infantil, etc.), sense tenir en compte si compleixen les normatives internacionals de drets humans". D'altra banda, segons dades d'Eurosif, en l'actualitat més del 50% dels actius ISR estan gestionats per les dues primeres entitats bancàries espanyoles, que hi veuen una nova oportunitat de diversificació del seu negoci.

Finalment, cal tenir en compte el que esmenta la sociòloga Belén Barreiro¹⁵ en el seu llibre *La sociedad que seremos. Digitales, analógicos, acomodados y empobrecidos*, i concretament en el capítol dedicat a la rebel·lió del votant i del consumidor, quant a que tot i que la banca ètica segueix essent una opció minoritària (menys del 2% de la població en són clients), les seves entitats són les més aspiracionals, de manera que al 2015 un 9,5% dels consumidors volia tenir el seu compte principal en un banc ètic¹⁶ (Barreiro, 2017).

¹⁴ Spainsif és una associació sense ànim de lucre constituïda el 2009 per entitats interessades en promoure la Inversió Sostenible Responsable (ISR) a Espanya. En formen part entitats financeres, entitats gestores, proveïdores de serveis ISR, organitzacions sense ànim de lucre vinculades a la ISR i sindicats. Està federada a Eurosif, associació a nivell europeu. De l'àmbit de l'economia social en formen part: Triodos Bank, Atlantis, Caixa d'Enginyers i FETS.

¹⁵ Belen Barreiro és doctora en Ciència Política, Sociologia i Antropologia Social i va ser presidenta del Centre d'Investigacions Sociològiques (CIS). Fa més de 20 anys que es dedica a l'anàlisi científica de la societat, així com a l'assessorament en l'àmbit demoscòpic.

¹⁶ Dades de l'estudi Mikroskopia 2016, de l'agència d'investigació 40dB (abans MyWord), fundada i dirigida per Belén Barreiro.

4. L'ús del finançament ètic per part de l'economia social i solidària

Seguidament passaré a analitzar diferents estudis i informes en què s'esmenta l'ús del finançament ètic per part de l'ESS: els informes del mercat social, de la Xarxa d'Economia Solidària de Catalunya (XES); el Baròmetre Cooperatiu, de la Federació de Cooperatives de Treball de Catalunya; l'informe *Ús de les finances ètiques en les entitats del Tercer Sector* (Fernández, 2019), de L'Observatori del Tercer Sector i la Societat Civil ¹⁷, i l'informe *Situació actual i reptes futurs del finançament cooperatiu* (Guasch, Magomedova i Bastida, 2019), de la Fundació Seira ¹⁸.

Per últim, faré esment de l'estudi *El finançament propi de l'economia social i solidària* (Poblet, 2019), que aborda el tema de les necessitats de capital de les empreses d'ESS. Aquesta qüestió no és l'objecte d'aquest treball, que està més centrat en el crèdit que en el finançament per la via dels recursos propis. Tanmateix, podem dir que capital i crèdit són dues cares d'una mateixa moneda, atès que una millor capitalització també afavoreix la capacitat d'obtenir finançament per la via del crèdit.

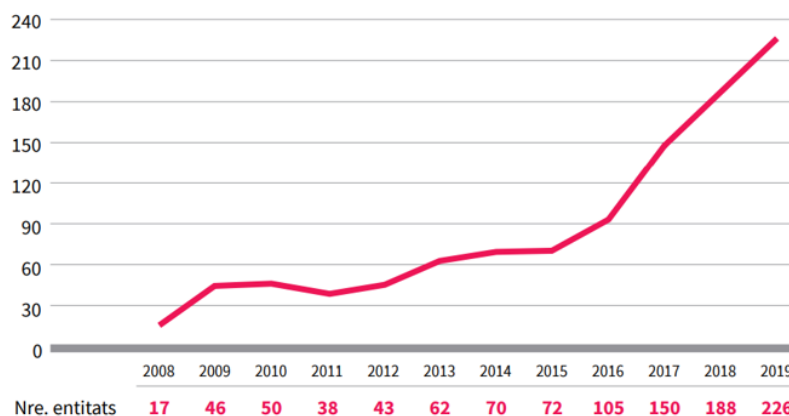
4.1. Els informes del mercat social

Un mercat social és “una xarxa estable de transaccions entre entitats d'economia social i solidària i d'altres que hi són properes, consumidors responsables i estalviadors-inversors ètics, de manera que totes les persones que hi participen acaben cobrint la majoria de les seves necessitats amb béns d'aquesta xarxa, juntament amb béns comuns i béns públics. Per transaccions entenem béns (béns i serveis), però també valors, informacions i coneixements; a més, les transaccions comercials es poden fer per mitjà de monedes (oficials i/o comunitàries) o per mitjà del troc” (Garcia i Suriñach, 2019: 12).

4.1.1. L'informe sobre el mercat social català

La XES elabora anualment un informe sobre la situació del Mercat Social català, a partir de dades del Balanç Social ¹⁹, Pam a Pam ²⁰ i les diferents xarxes locals i sectorials d'ESS.

En la darrera edició de l'*Informe del Mercat Social 2019* (Subirachs, Suriñach, Garcia Jané, Hierro i Ollé, 2019) han participat 226 entitats d'ESS—de les quals 9 no han arribat al nivell mínim d'avaluació—, cosa

Gràfic 4.1 Nombre d'organitzacions que han fet balanç social 2008-2019. Font: Informe Mercat Social 2019 (XES).

¹⁷ L'Observatori del Tercer Sector és un centre de recerca especialitzat en el tercer sector, sense ànim de lucre i independent. Té per finalitat aprofundir i incrementar el coneixement sobre el món no lucratiu, treballar per a la seva visibilitat i la millora del funcionament de les organitzacions no lucratives (<https://www.observatoritercersector.org/es-es/>).

¹⁸ La Fundació Seira és una entitat impulsada el 2008 per ex-socis de la cooperativa Ecotènia i per la Federació de Cooperatives de Treball de Catalunya que ofereix a les empreses cooperatives de treball claus, eines pràctiques i propostes formatives per accedir al finançament (<http://fundacioseira.coop/>).

¹⁹ El Balanç Social és una eina de rendició de comptes de la XES que avalua l'impacte social, ambiental i de bon govern de les entitats de l'ESS des de sis característiques: el funcionament econòmic i la política de lucre; la perspectiva de gènere; l'equitat i la democràcia interna; la sostenibilitat ambiental; el compromís social i la cooperació, i la qualitat del treball (<http://mercatsocial.xes.cat/ca/eines/balancsocial/>).

²⁰ Pam a Pam és el mapa col·laboratiu de l'economia solidària a Catalunya, que s'alimenta tant de la informació que aporten persones activistes mitjançant entrevistes presencials a les iniciatives del territori com d'altres mapatges impulsats per xarxes locals, ateneus cooperatius o projectes de diagnòstic d'ESS impulsats pels municipis (<https://pamapam.org/ca/>).

que representa un 20% d'increment respecte de l'any anterior. Tal i com s'observa en el **Gràfic 4.1**, les entitats participants s'han triplicat des del 2015, la qual cosa mostra la progressiva acceptació de l'eina per part de l'àmbit de l'ESS.

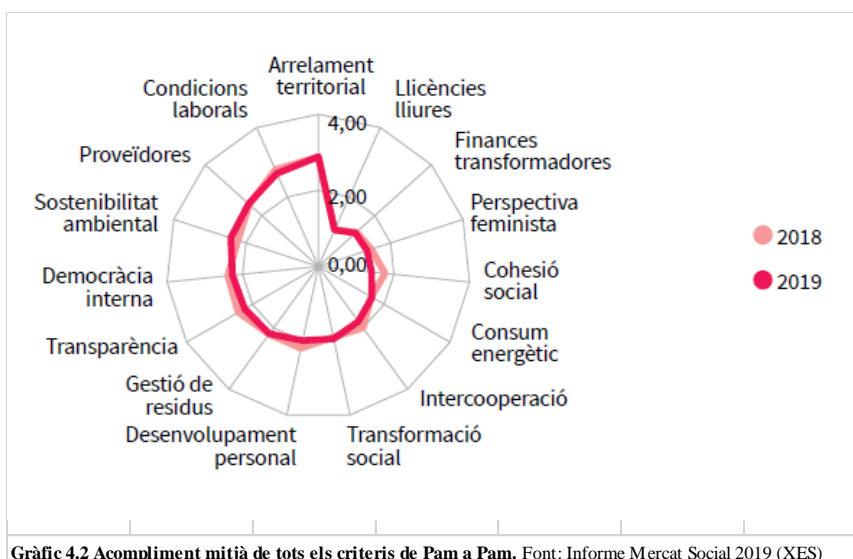
Pel que fa al compromís amb les finances ètiques, les entitats d'ESS analitzades tenen 8,86 milions d'euros dipositats a les EFE, el que representa un 20% de la totalitat dels seus dipòsits. Val a dir que al 2016 la proporció era de l'11%. Es constata també que les entitats obtenen els recursos del finançament ètic en un 66% si formen part de Coop57 i en un 43% si no en formen part.

L'informe recull que “menys de la meitat (41%) de les iniciatives entrevistades utilitzen les finances ètiques. Això es deu en part al fet que algunes no s'ho han plantejat, però moltes d'altres (més de 10) argumenten la necessitat de disposar d'una oficina a prop per fer tràmits i més de 3 expliquen que les subvencions amb què treballen les obliguen a treballar amb la banca convencional. De fet, observem que a la vora del 27% de les iniciatives opten per una banca cooperativa en no trobar l'operativa que necessiten en la banca ètica. Destaquem que, malgrat aquestes limitacions, un 22% de les iniciatives gestionen tots els seus recursos en banques ètiques.” (Garcia Jané i Suriñach, 2019: 57).

Pel que fa als crèdits, segueix l'informe, “un 15% de les iniciatives obtenen crèdit per mitjà d'entitats de les finances ètiques. Cal dir, però, que entre les que no ho fan, una part és perquè no han demanat crèdits fins al moment. (...) Del global, l'11% són sòcies de Coop57, el 5% de Fiare i el 27% utilitzen Triodos Bank.” (Garcia Jané i Suriñach, 2019: 57).

La conclusió a què s'arriba és que “Les finances ètiques financen les activitats però encara no arriben a l'operativa bancària. Una de les dades que ens assenyalen un repte que tenim com a ESS és la de l'ús i participació en les finances ètiques: el 63% de les organitzacions es financen a través de les finances ètiques, però en canvi no les utilitzen en la seva operativa bancària ni com a eina d'estalvi (només el 20% dels saldos bancaris estan dipositats en FE). Aquesta dada es repeteix any rere any, i situa un repte per al sector de les finances ètiques: la necessitat de millorar en els serveis d'operativa bancària, per tal que les organitzacions de l'ESS puguin fer el canvi (ja que, a més, moltes d'elles treballen amb caixes cooperatives, com són Caixa de Guissona o Caixa d'Enginyers, com a mal menor dins del món bancari convencional)”. (Garcia Jané i Suriñach, 2019: 96).

L'*Informe del Mercat Social 2019* també analitza les dades del Pam a Pam i del grau d'acompliment dels 15 criteris qualitius establerts, els quals es puntuen de 1 a 5. Com es pot veure al **Gràfic 4.2**, el criteri de Finances transformadores és el segon amb una mitjana d'acompliment més baixa, just abans de Perspectiva feminista i després de Llicències lliures, que amb una puntuació mitjana de 1,05 és el criteri de menys acompliment.

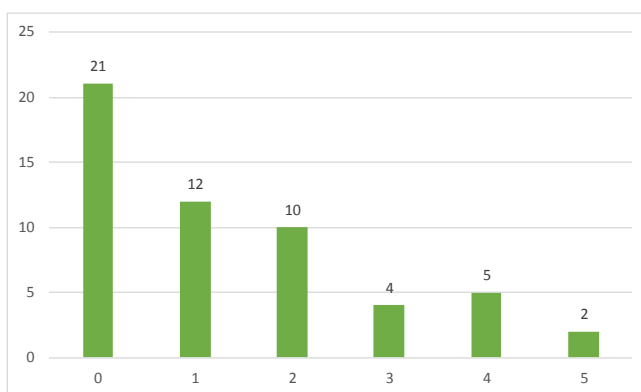

4.1.2. La puntuació del criteri de Finances transformadores del Pam a Pam en les entitats del Vallès Occidental

Al maig de 2020 hi havia al Pam a Pam 54 iniciatives ubicades al Vallès Occidental ²¹, distribuïdes pels municipis següents: Terrassa, 28; Sabadell, 11; Sant Cugat del Vallès, 9; Rubí, 3, Sant Quirze del Vallès, 1; Montcada i Reixac, 1, i Polinyà, 1. Així doncs, hi ha una clara concentració a Terrassa, que disposa del 52% de les iniciatives publicades al mapa, fet que depèn de l'activisme de les persones voluntàries disposades a visitar iniciatives, a banda del propi teixit d'ESS present en el territori.

En el qüestionari del Pam a Pam, la pregunta *Feu ús de sistemes de finances ètics i/o transformadors?* es valora amb les puntuacions següents: 1, si més de la meitat dels seus recursos i transaccions econòmiques són gestionats amb banques cooperatives de crèdit; 2, si una part dels seus recursos i transaccions econòmiques es gestionen dins de les Finances Ètiques i Alternatives; 3, si més de la meitat dels seus recursos i transaccions econòmiques són gestionats dins de les Finances Ètiques i Alternatives; 4, si la totalitat dels crèdits que són demanats (si se'n demanen) es gestionen dins de les Finances Ètiques i Alternatives o participen activament a la base social d'una entitat de Finances Ètiques i Alternatives, i 5, si l'objectiu principal de la iniciativa és la construcció de sistemes de finances ètiques o desenvolupament de monedes socials.

Una vegada revisades les puntuacions del criteri de Finances transformadores de les 54 iniciatives esmentades, resulta una mitjana de 1,37. A més, el 61% de les iniciatives tenen una puntuació de 1 o directament no tenen puntuació en aquest criteri. Tanmateix, hi ha 2 entitats puntuades amb un 5, que són Fiare Banca Ètica Terrassa (grup local) i l'Associació pel Foment de l'Economia del Bé Comú de Terrassa. Al **Gràfic 4.3** es mostra la distribució de casos segons la puntuació assignada.

Gràfic 4.3 Pam a Pam Vallès Occidental - Puntuació del criteri de finances ètiques. Font: Elaboració pròpia a partir de Pam a Pam

Així doncs, els resultats obtinguts analitzant les iniciatives del Vallès Occidental són similars al que s'observen en el **Gràfic 4.2** per a tot el conjunt del Pam a Pam, és a dir, una baixa puntuació mitjana del criteri de Finances transformadores.

4.2. El Baròmetre Cooperatiu

Des de 2014, la Federació de Cooperatives de Treball de Catalunya elabora el Baròmetre Cooperatiu, un estudi anual que, mitjançant una enquesta, presenta una radiografia de les cooperatives federades.

A l'informe de resultats del Baròmetre Cooperatiu 2019 s'esmenta que al 2018 gairebé el 80% de les cooperatives han aconseguit el finançament a la banca convencional, la meitat a la banca cooperativa i poc més del 40% a la banca ètica (al 2017 representava menys d'un terç).

²¹ Aquestes 54 iniciatives són només una mostra de l'ESS present al territori ja que segons l'informe *L'economia social i solidària al Vallès Occidental 2019* (Ateneu Cooperatiu del Vallès Occidental, 2019), hi hauria 524 entitats d'ESS. D'aquestes 142 són cooperatives (27%), 26 societats laborals (5%), 342 associacions i fundacions (65%), 1 mutualitat i 13 són altres tipus d'entitats (3%). Aquesta dada redueix en un 40% la xifra de 880 entitats d'ESS de l'informe *L'economia social al Vallès Occidental 2018* (Observatori del Vallès Occidental, 2018), per revisió dels criteris d'inclusió. Aquests informes s'han elaborat aplicant propostes de la *Guia per mesurar l'economia social i solidària des dels ens locals* (Garcia Jané; Sánchez, 2017) i d'altres criteris propis.

El Baròmetre Cooperatiu presenta un informe separat per a la ciutat de Barcelona, ja que més del 30% de les cooperatives federades hi tenen la seu social. A la **Taula 4.1** es mostren les dades amb més detall, separant el total de la ciutat de Barcelona. Crida l'atenció que entre 2017 i 2018 el percentatge de cooperatives de Barcelona que han demanat finançament a la banca ètica ha passat del 31% al 20%, mentre que a nivell global l'ús de la banca ètica creix del 28% al 42%.

Finalment, cal esmentar que no totes les cooperatives tenen necessitat d'accedir a finançament. Al 2019, el percentatge de cooperatives que en van tenir necessitat està per sota del 40%.

	2019		2018	
	Total	Ciutat de Barcelona	Total	Ciutat de Barcelona
Univers	612	216	554	179
Número de respostes	94	47	74	37
% de respostes	15%	22%	13%	21%
Necessitat d'accedir a finançament	39%	28%	33%	34%
No han aconseguit finançament	5%	13%	.	.
Banca convencional	79%	73%	48%	38%
Cooperativa de crèdit	52%	50%	36%	54%
Banca ètica	42%	20%	28%	31%

Taula 4.1 Baròmetre Cooperatiu. Ús de la banca ètica. Font: elaboració pròpia.

4.3. L'informe sobre l'ús de les finances ètiques en les entitats del Tercer Sector

L'Observatori del Tercer Sector i la Societat Civil va publicar a la tardor de 2019 l'informe *Ús de les finances ètiques en les entitats del Tercer Sector* (Fernández, Guerrero, Otero i Escobar, 2019). Aquest estudi dona continuïtat al *Diagnòstic sobre l'interès del tercer sector i l'economia social per una banca ètica* (FETS i Observatori del Tercer Sector), que es va dur a terme al 2006. L'objectiu principal de la recerca és consolidar i estendre l'ús de les finances ètiques entre les organitzacions no lucratives catalanes. L'estudi s'ha elaborat a partir de 259 enquestes vàlides, el 63% de les quals era d'entitats de Barcelona, el 17% de les comarques gironines i el 20% de la resta del territori català.

D'acord amb aquest estudi, els factors prioritaris per triar una entitat bancària són l'agilitat operativa (87% de respostes), l'operativa per internet (85%) i l'atenció al client (79%), que queden valorats per davant dels principis ètics (69%), la transparència (56%) o la coneixença del Tercer Sector (53%). Tanmateix, a l'hora de triar una entitat de crèdit l'element més valorat són els seus principis ètics (75%), seguit de l'atenció al client (68%).

Pel que fa a les entitats financeres amb les quals treballen les entitats del Tercer Sector, s'observa que entre 2006 i 2019 les entitats de la banca convencional han reduït la seva presència, mentre que les entitats de banca cooperativa i banca ètica han crescut. Així doncs, en aquest període, Caixa d'Enginyers passa del 3% al 10% de les respostes, Triodos Bank de l'1% al 19%, Fiare del 2% al 12% i Coop 57 del 7% a l'11%.

Es constata també que hi ha un major coneixement de les finances ètiques entre les cooperatives no lucratives (89%) que no pas entre les associacions (75%), i entre les que tenen més de 30.000 € d'ingressos (88%) que entre les que tenen ingressos inferiors (62%).

Entre 2006 i 2019 el pes de les entitats del Tercer Sector que fan ús de les finances ètiques ha passat del 10% al 32%, tot i que el 79% no ho fa en exclusivitat sinó que combina aquesta banca amb la tradicional.

L'apropament se sol donar per iniciativa pròpia i no tant per accions de comunicació de les EFE o de les federacions i confederacions. Segueix havent una percepció de manca d'adequació de serveis, tot i que els instruments de finances ètiques cada cop s'adapten més a les necessitats de les entitats.

Per tant, les EFE han de ser més proactives a l'hora d'apropar-se a un tercer sector molt heterogeni i amb una cultura financera que en molts casos està poc desenvolupada. I, tal com es conclou a l'informe, s'ha de tenir en compte que per generar espais de confiança i de col·laboració entre les entitats del Tercer Sector i les EFE pot ser clau el paper de les entitats de segon nivell o superior.

4.4. L'informe sobre situació actual i reptes futurs del finançament cooperatiu

La Fundació Seira ha coordinat l'informe *Situació actual i reptes futurs del finançament cooperatiu*, elaborat per un equip de recerca de la Barcelona School of Management de la Universitat Pompeu Fabra (Guasch et al., 2019) i amb la col·laboració de la Direcció General d'Economia Social, el Tercer Sector, les Cooperatives i l'Autoempresa.

L'objectiu d'aquest estudi ha consistit en analitzar les necessitats financeres de les cooperatives de Catalunya i l'oferta de productes i serveis financers existents, per tal de desenvolupar nous mecanismes de finançament específics per a les cooperatives. S'ha dut a terme amb una mostra de 405 cooperatives i a partir de dades dels anys 2015 i 2016, i amb entrevistes a 34 cooperatives. L'informe té un apartat dedicat a les entitats de crèdit ètiques i solidàries (Guasch et al., 2019: 33).

Es constata que gairebé totes les cooperatives entrevistades tenen relacions amb les entitats de crèdit ètiques i solidàries, amb les que comparteixen principis i valors, i opinen que cal contribuir al seu creixement. Les entitats de crèdit ètiques cobreixen les necessitats de finançament d'inversions de les cooperatives de petita i mitjana dimensió, amb imports entre 30-40 mil euros. Es valora també l'estabilitat del seu finançament, que és més de tipus capital "pacient", enfront de l'actitud de la banca convencional, que ha fet perillar la viabilitat d'algunes cooperatives amb la no renovació dels comptes de crèdit que els havien concedit.

Tanmateix, la majoria de cooperatives opinen que les EFE no disposen d'una infraestructura que cobreixi les seves necessitats d'operativa financera diària, i fins i tot n'hi ha algunes que han tornat a treballar amb la banca tradicional per comoditat i rapidesa. També hi veuen altres mancances en relació amb la banca tradicional, com són: unes plataformes informàtiques de nivell inferior; una xarxa d'oficines insuficient per atendre les necessitats que no es poden resoldre a través d'internet; un temps de resposta a les peticions de finançament superior; uns preus dels productes i serveis superiors, i una dimensió limitada que no permet finançar operacions importants. Això fa que, "al final, entre una banca ètica i tradicional no hi ha diferència prou profunda, per optar per una o per una altra, perquè els tracten com a empreses, i els demanen les mateixes garanties" (Guasch et al., 2019: 35).

La banca tradicional ja ha vist l'oportunitat d'invertir en projectes socialment responsables i amb la seva agilitat i infraestructura més desenvolupada estaria ocupant l'espai de la banca ètica. Davant d'això, per atraure les empreses, la banca ètica no ha de caure en la temptació d'imitar la banca tradicional sinó crear les seves pròpies eines inspirades en els valors de l'ESS, així com avançar en agilitat i infraestructura.

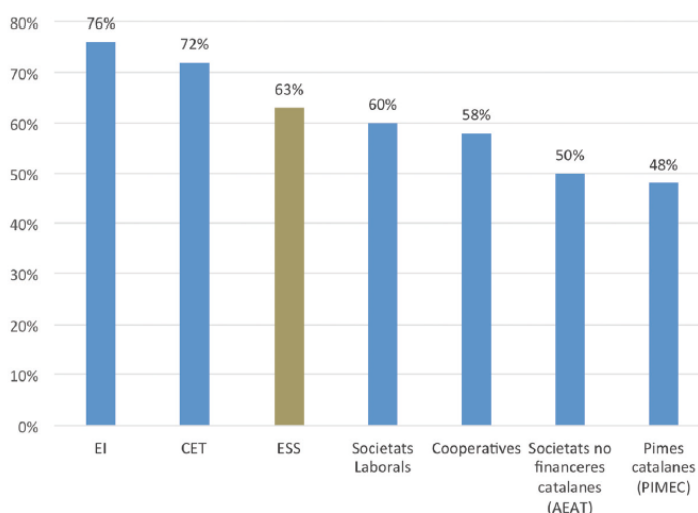
En la seva proposta d'actuacions per millorar l'accés al finançament de les cooperatives, l'informe fa propostes dirigides a micro i petites cooperatives i propostes dirigides a les mitjanes i grans cooperatives. Entre les primeres hi ha l'impuls de la col·laboració públic-privada en l'àmbit cooperatiu, establint fons municipals que puguin funcionar com a garantia dels crèdits que atorguen les EFE. I entre les segones, aposta per la sindicació de préstecs per augmentar la capacitat de finançament de la banca ètica, fet que els permetria accedir al finançament de grans inversions realitzades per les cooperatives. Aquesta sindicació, proposa l'informe, es podria dur a terme no únicament entre EFE sinó amb entitats de la banca cooperativa.

4.5. L'estudi sobre el finançament propi de l'economia social i solidària

Aquest estudi ha estat promogut per la Fundació Finances Ètiques ²² davant del fet que les EFE disposen de recursos excedents no utilitzats, la qual cosa fa que es preguntin si el finançament disponible per al creixement de l'ESS és l'adequat.

Així doncs, l'objectiu principal d'aquest estudi és verificar si és idònia la creació d'instruments de capitalització i finançament híbrid per a l'ESS que permetin al sector créixer de manera proporcional al context social, polític i econòmic favorable a l'ESS en què ens trobem.

L'estudi se centra en l'ESS present a la ciutat de Barcelona. A partir de l'anàlisi de la ràtio d'endeutament ²³ del balanç agregat per formes d'empresa, conclou que les entitats d'ESS estan més endeudades que el conjunt de les societats no financeres catalanes (font: AEAT) i de les PIMES catalanes (font: PIMEC), segons es mostra en el **Gràfic 4.4**. Així doncs, en mitjana l'ESS presenta un endeutament del 63%, quan les societats no financeres catalanes i les PIMES catalanes estan en el 50% i 48% respectivament. Les empreses d'inserció i centres especials de treball, que depenen més de subvencions, presenten un endeutament superior al de les societats laborals i cooperatives ²⁴. Aquesta manca generalitzada de capital i recursos de l'ESS és un factor limitant per cobrir les necessitats potencials de creixement del sector.

Gràfic 4.4 Comparativa de ràtios d'endeutament. Any 2017

Font: Estudi sobre el finançament propi de l'ESS (Fundació Finances Ètiques)

La legislació actual ofereix instruments per incrementar el capital de les entitats d'ESS, com ara la figura del soci col·laborador en les cooperatives ²⁵ o la del soci de classe general en les societats laborals. Les cooperatives catalanes també poden emetre deute subordinat, títols participatius ²⁶ i obligacions, tot i que es tracta d'instruments poc utilitzats ja sigui per desconeixement o bé pels costos associats a la seva emissió.

Si per una banda l'Intergrup d'Economia Social del Parlament Europeu manifesta que la necessitat d'un ecosistema financer més ambiciós i coherent és un dels elements clau per fomentar l'economia social europea, d'altra banda tenim que al nostre territori només es compta amb eines del sistema financer i qualsevol altra mecanisme financer té un caràcter testimonial.

²² La Fundació Finances Ètiques, anteriorment Fundació Fiare, forma part del Grup Banca Ètica, juntament amb Banca Ètica, la gestora de fons Etica SGR i Fondazione Finanza Etica. Promou en el territori espanyol iniciatives socials d'inversió i estalvi ètic, espais de formació, investigació, difusió i publicació en matèria de finances ètiques i economia alternativa i finalment campanyes i projectes a favor de un procés de transformació socioeconòmica centrat en la defensa del bé col·lectiu i la sostenibilitat socioambiental (www.finanzaseticas.net).

²³ Ràtio d'endeutament = Passiu corrent i no corrent / Actiu.

²⁴ La dada obtinguda per a les cooperatives és coherent amb les del darrer estudi de la Fundació Seira (Guasch, 2019).

²⁵ A l'estudi es comenta que la dinàmica desinversora dels socis col·laboradors és difícil però coherent amb l'esperit cooperatiu.

²⁶ La Llei 12/2015, del 9 de juliol, de cooperatives, a l'article 77 estableix que "l'assemblea general pot autoritzar l'emissió de títols participatius com una forma de finançament voluntari dels socis o de terceres persones no sòcies, títols que poden tenir la consideració de valors mobiliaris i que donen dret a la remuneració que s'estableixi en el moment de l'emissió que, en qualsevol cas, ha d'estar en funció de l'evolució de l'activitat de la cooperativa. És permès incorporar-hi un interès fix. L'acord d'emissió de títols participatius pot establir el dret d'assistència dels titulars que no són socis de la cooperativa a l'assemblea general i al consell rector, amb veu i sense vot. La regulació de l'emissió del títol participatiu s'ha d'atènyer a la legislació vigent en matèria financera."

En el marc d'aquest estudi van fer una enquesta a sòcies i clientes d'EFE (concretament de Fiare) i a sòcies de l'entorn de l'ESS per veure si eren proclius a participar en la creació d'un fons d'inversió social. Van obtenir 135 respostes, en què un 61% ja eren sòcies d'alguna entitat d'ESS. Els resultats indiquen una preferència per la inversió directa molt superior a la del fons d'inversió, principalment perquè els dona major confiança i pel fet d'evitar intermediaris. És possible, a més, que la gent només estigui disposada a invertir en entitats amb les quals ja té algun vincle personal, fet que reduiria les possibilitats de finançament en capital de projectes cooperatius de treball associat o altres que no estiguin enfocats a donar resposta a les necessitats d'usuaris particulars.

Cal fomentar, conclou l'estudi, una cultura alternativa de finançament amb el reforçament d'instruments per generar fons propis i amb el desenvolupament d'un marc regulador més propici, tot considerant que les plataformes de finançament participatiu, tot i ser una forma d'inversió directa, figuren a la cua de les preferències dels enquestats.

Pel que fa a aquest nou marc regulador, es proposa el desenvolupament de línies de finançament que facilitin les participacions en fons propis. I també la creació d'incentius fiscals per compensar les menors possibilitats de retorn econòmic dels inversors, vinculades no a una menor rendibilitat de les entitats d'ESS sinó a l'opció de reinvertir la major part dels excedents econòmics enlloc de distribuir-los, com fa una part substancial del sector.

4.6. Conclusions

En els diferents estudis analitzats es constata un ús creixent del finançament ètic per part de l'ESS, si bé encara queda molt lluny de l'ús que es fa de la banca convencional. La mitjana de les puntuacions del criteri de finances ètiques del Pam a Pam, tant generals com del Vallès Occidental, és inferior a 2 sobre 5, cosa que indica que encara hi ha molt camí per fer pel que fa a l'ús de les finances transformadores.

Com hem vist, els diferents estudis i informes posen de manifest un seguit de factors que estan limitant el creixement del finançament ètic. Manca d'oficines a prop per fer tràmits, poca dimensió, limitacions operatives, obligació d'operar amb entitats determinades quan es demanen subvencions, manca d'adequació de serveis i preus i plataformes informàtiques de nivell inferior són elements que suposen un fre a l'expansió de les finances transformadores. Així doncs, les EFE han de continuar en el seu esforç per millorar la seva infraestructura i agilitat per tal de proporcionar una oferta de serveis bancaris més adequada al que demanden les entitats d'ESS.

No obstant això, les EFE són molts valorades per l'estabilitat del seu finançament i el seu caràcter de capital "pacient". Els banquers, diu un vell aforisme, et deixen un paraigua quan fa sol i te'l prenen quan comença a ploure. Les EFE no tenen pas aquest comportament, i han de posar en valor la seva voluntat d'estabilitat i suport en el finançament de l'ESS. Tanmateix, ho han de fer trobant l'equilibri adequat per no perjudicar la seva solvència i el compromís amb les persones que hi tenen dipositats els seus estalvis.

Les entitats del Tercer Sector manifesten que s'apropen a la banca ètica per iniciativa pròpia, cosa que fa pensar que les EFE podrien ser més proactives a l'hora de comunicar què són i què fan al conjunt d'entitats d'ESS. També es constata que les cooperatives mostren més coneixement de les finances ètiques que les associacions, de manera que seria un àmbit en el que es podria incidir més. Tot i així, sobre aquesta qüestió val la pena esmentar el que recull Irene Pruna en el seu treball de fi de grau, quan diu a partir d'entrevistes realitzades a representants de les EFE que "no és la prioritat de moltes entitats financeres ètiques el poder sortir en els mitjans de comunicació, sinó que la sensibilització i la comunicació va més des d'entorns més propers i generar que aquests sectors vagin creixent com una taca d'oli que no tan a través de grans campanyes publicitàries. (...) L'argument principal és que no busca el creixement de l'entitat de per si, sinó que l'objectiu és que creixi

l'economia social i solidària, i en conseqüència, com a instrument financer principal, creixin les entitats financeres ètiques” (Pruna, 2017).

Aquesta resistència a fer publicitat per part de les EFE fa que siguin poc visibles davant d'aquelles a qui volen finançar. Com esmenten San Emeterio i Retolaza (2003), pel que fa al màrqueting mix, les EFE no poden competir en producte, ja que el diner és un bé a priori no diferenciat; ni en preu, ja que la banca convencional disposa de més marge; ni en publicitat, ja que tenen menys mitjans; ni en distribució, ja que tenen menys punts de venda. Així doncs, què els queda? Posar en valor la intangibilitat del seu concepte de banca, la proximitat amb les persones amb què es relacionen, que sovint són sòcies de la pròpia entitat, i la transparència, tan difícil de copiar per part de la banca convencional.

La manca de capitalització de les entitats d'ESS fa que un actor rellevant dintre de la xarxa de finances ètiques com és la Fundació Finances Ètiques es plantegi la creació d'altres instruments de finançament més enllà del crèdit que afavoreixin el creixement de l'ESS en un context politicsocial favorable. Per tant, no s'ha de menystenir la creació d'instruments per incrementar els fons propis de les entitats d'ESS com a eina per potenciar el seu creixement, a més dels instruments de crèdit ja desenvolupats. Tanmateix, d'acord amb l'enquesta que han dut a terme en el seu estudi, sembla que els instruments d'inversió col·lectiva en capital no són l'opció més demandada per les persones afins a l'ESS que potencialment hi podrien invertir.

En relació amb els factors que limiten el creixement del finançament ètic, d'acord amb la consulta a Sergi Salavert ²⁷, coordinador de l'Observatori de finances ètiques de FETS, per una banda les EFE encara no són prou conegudes i per altra banda hi ha entitats d'ESS que estan acostumades a unes condicions de serveis i preus per part de la banca convencional que ara mateix les EFE no estan oferint i costa haver-hi de renunciar per apostar per les finances transformadores. El fet que a moltes associacions els manqui la vessant d'economia productiva, ja que no tenen serveis que els reporten ingressos sinó que més aviat treballen amb convenis i subvencions, fa que les seves necessitats de finançament es limitin a l'avançament de factures o subvencions. També es dona el cas que molts projectes d'ESS pertanyen al sector serveis, i en particular al de serveis a les persones, sense una estructura fixa o mercaderies que necessitin ser finançades per la via del crèdit. Hi ha també un factor exogen que limita l'expansió del finançament ètic, i és la qüestió que molts nous projectes que necessitarien finançament no incorporen una mirada transformadora. Per exemple, quan algú vol posar en marxa un forn de pa el més freqüent és que no s'aturi a pensar si el seu producte ha de ser ecològic o que directament no aposti per aquesta forma de treballar, de manera que deixa de ser susceptible de ser finançat per les EFE. Per tant, el creixement del finançament ètic va absolutament lligat al desenvolupament de l'ESS en cada territori.

²⁷ Consultat el 26 de maig de 2020.

5. L'oferta de finançament i els processos de concessió de les entitats de finances ètiques

Una vegada analitzat l'ús del finançament ètic per part de l'ESS, que és creixent però alhora sotmès a diverses limitacions, ens centrarem ara en l'oferta de finançament de Coop57 i de Fiare Banca Ètica, així com en les característiques dels seus processos de concessió.

Com he esmentat anteriorment a l'analitzar la relació entre estalvi i préstecs a les EFE, Coop57 i Fiare Banca Ètica són les dues entitats de base cooperativa que operen en el territori de l'Ateneu Cooperatiu del Vallès Occidental.

5.1. L'oferta de finançament

5.1.1. Oferta de finançament de Coop57

En el cas de Coop57, l'oferta de finançament es compon de:

- Préstecs d'inversió, per finançar projectes i/o inversions en immobilitzat.
- Crèdits per finançament del circulat, a curt termini, per resoldre necessitats de liquiditat i tensions de tresoreria.
- Avançament de subvencions, sobre la base de subvencions i convenis ja concedits i pendents de cobrament.
- Endossament de factures, per avançar cobraments de les administracions públiques.
- Préstecs d'intercooperació, per finançar operacions de compravenda de serveis i/o productes entre entitats sòcies de Coop57, amb un interès favorable.
- Préstecs relacionats amb l'habitatge, destinat a promoure models d'habitatge cooperatius en cessió d'ús i també a l'adquisició de locals d'entitats sòcies. Els projectes d'habitatge a finançar han de ser de propietat col·lectiva, gestió cooperativa, distribució amb criteris públics o comunitaris i de primera necessitat (habitatge habitual).

A la **Taula 5.1** es resumeixen les condicions de l'oferta de finançament.

Producte	Import	Cost financer	Comissions	Termini	Carència
Préstec d'inversió d'immobilitzat	Mín.5.000 Màx.500.000	4,90% anual (2019)	0%	Mín.1 any Màx.10 anys	Màx.12 mesos
Pòlissa de crèdit (circulant)	Comissió Tècnica	5,40% anual (2019) 4,90% anual (2019), amb cessió de crèdit AAPP	0%	12 mesos	
Avançament de subvencions	90% subvenció atorgada	5,40% anual (2019) 4,90% anual (2019), amb cessió de crèdit AAPP	0%	12 mesos	
Endossament de factures	90% de les factures	5,40% anual (2019) 4,90% anual (2019), amb cessió de crèdit AAPP	0%	12 mesos	
Préstec d'intercooperació	Màx.500.000	3,90% anual (2019)	0%	Mín.1 any Màx.10 anys	
Préstecs relacionats amb l'habitatge		2,75% anual (2019)	0%	Comissió Tècnica	Comissió Tècnica

Taula 5.1 Oferta de finançament de Coop57. Font: elaboració pròpia a partir de la web.

Els requisits per obtenir el finançament són:

- En no existir la figura de “client” sinó que per finançar-se s’ha de ser persona o entitat sòcia, cal haver estat admesa prèviament com a sòcia, fet que implica una aportació al capital social de Coop57 de 901,52 euros i abonar 98,48 euros com a despeses d’incorporació.
- En els préstecs com a mínim s’ha d’aportar el 20% del cost total del projecte.
- En el moment de la concessió s’ha de fer una aportació al Fons de Garantia de Préstecs, que es calcula en funció del termini i de l’import del préstec (0,5% en préstecs fins a 1 any, 0,75% en préstecs entre 1 i 3 anys i 1% en préstecs de més de 3 anys).
- Pel que fa a les garanties, fan ús dels avals mancomunats. La garantia es divideix proporcionalment entre tots els avaladors, que són persones que confien en el projecte (sòcies i altres persones del seu entorn), mitjançant un document privat de compromís personal i individual i sense sol·licitar informació econòmica de les persones que avalen, sinó només una fotocòpia dels DNI. A més tenen un conveni amb Elkargi SGR²⁸ que permet ampliar l’import màxim d’algunes operacions

Coop57 publica semestralment en els seus butlletins el detall de tots els finançaments concedits a les sòcies. A la **Taula 5.2** es mostra la distribució per productes del finançament concedit entre 2017 i 2019.

Tipologia de préstec	TOTAL		2019		2018		2017	
	Import	%	Import	%	Import	%	Import	%
Avançament de subvencions	16.353	34,6%	7.090	36,6%	4.471	30,7%	4.792	36,0%
Pòlisses de crèdit	12.740	27,0%	6.122	31,6%	4.629	31,8%	1.989	14,9%
Préstecs inversio a curt i llarg	9.535	20,2%	3.291	17,0%	3.185	21,9%	3.059	23,0%
Préstecs d'habitatge adq. locals	5.577	11,8%	1.706	8,8%	1.180	8,1%	2.691	20,2%
Endossament de factures	2.451	5,2%	1.100	5,7%	787	5,4%	564	4,2%
Préstecs de capitalització	432	0,9%	38	0,2%	168	1,2%	226	1,7%
Préstecs participatius	150	0,3%	0	0,0%	150	1,0%	0	0,0%
Total	47.238	100,0%	19.347	100,0%	14.570	100,0%	13.321	100,0%
Préstecs concedits	839	-	307	-	262	-	270	-
Increment anual (import)	-	-	33%		9%		-	-
Increment anual (núm.préstecs)	-	-	17%		-3%		-	-

Taula 5.2 Activitat creditícia de Coop57. Imports en milers d'€. Font: Elaboració pròpia a partir dels Butlletins periòdics de Coop57

Durant aquest període s’han concedit 839 préstecs per import de 47,2 milions d’euros. En el total del finançament atorgat destaquen els avançaments de subvencions i convenis (34,6%), seguits de les pòlisses de crèdit (27%) i els préstecs d’inversió (20,2%). L’activitat ha crescut significativament al 2019, tant pel que fa a l’import (increment del 33%) com pel que fa al número de préstecs (increment del 17%).

En els darrers temps, Coop57 ha anat reflexionant sobre la seva oferta de finançament en aspectes com:

- El finançament d’habitatge cooperatiu en cessió d’ús, que queda limitat al 10% dels recursos de Coop57. Aquesta limitació, sumada als límits d’import per operació, fa que no es puguin impulsar un nombre significatiu de projectes ²⁹.

²⁸ Elkargi SGR és una societat de garantia recíproca fundada el 1980 que ofereix avals per millorar el finançament del teixit productiu.

²⁹ Sobre aquest tipus de finançament, a la taula territorial d’habitatge cooperatiu impulsada per l’Ateneu Cooperatiu del Vallès Occidental l’octubre de 2019, a l’Escola Tècnica Superior d’Arquitectura del Vallès (ETSAV), es va posar de manifest que la banca convencional no entra en aquest tipus de projectes, per desconeixement i dubtes sobre la viabilitat, tot i que la majoria són sòlids. La banca ètica sí que ho fa, però assumint un gran esforç en l’anàlisi tant del projecte com de les unitats de convivència que el conformen.

- La compra de Sòl Comunitari, inspirada en el moviment dels Community Land Trust ³⁰, amb el límit del 5% dels recursos de Coop57. Es tracta d'afavorir la desmercantilització de sòl en projectes d'alt contingut social i mediambiental per a usos col·lectius i comunitaris. Seguidament a la compra, es fa una cessió a llarg termini a l'entitat o col·lectiu que el gestionarà, a canvi d'un cànon. De moment, hi ha dues experiències: La Tartana de Can Bofill (Molins de Rei) i La Titaranya (Valls).
- El finançament a persones consumidores organitzades per adquirir productes i serveis de l'ESS, prioritzant l'ús per sobre de la propietat i el consum responsable (és una possibilitat que s'està explorant).
- El finançament de formes jurídiques mercantils (SL o SA) amb pràctiques d'ESS, aspecte encara no acceptat per la majoria social atesa la resistència a donar finançament a societats amb predomini del capital.

D'altra banda, Coop57 també ha participat en la coordinació i gestió d'emissions de títols participatius ³¹ d'altres entitats de l'ESS, i en alguns casos n'assegura la liquiditat mitjançant compromisos de recompra. En són exemples, les emissions de les cooperatives L'Olivera (ampliació d'un celler) i La Borda (construcció d'habitatges en règim de cessió d'ús).

En el pla de treball pel 2019 es plantejaven també l'ampliació del imports màxims de finançament i anar cercant fórmules per minorar i compartir el risc suportat, com ara fons d'aval compartits a nivell municipal o fons europeus que garanteixin un alt percentatge de l'activitat.

A l'abril de 2020 han arribat a un acord amb la Fundació Seira per crear una nova línia de finançament fins a 2 milions d'euros per a les cooperatives catalanes afectades per la Covid-19. S'ofereixen pòlisses de crèdit a 1 any i préstecs de liquiditat de 1 a 3 anys (amb 6 mesos de carència màxima), per imports d'entre 20.000 i 100.000 euros, al 4,40% d'interès i sense comissions d'obertura i estudi. La Fundació Seira garanteix el 50% dels impagaments que es puguin produir fins un màxim de 400.000 euros.

També en relació amb la Covid-19 al març-abril de 2020 han refinançat 96 préstecs per 4,3 milions d'euros i n'han concedit 42 de nous per 3,2 milions d'euros.

Al juny de 2020 han signat un acord amb el Programa Europeu d'Ocupació i Innovació Social (EaSI) que els permetrà l'accés a un fons d'aval que ajudi a sostenir el risc assumit per Coop57 en els projectes finançats ³².

Pel que fa al finançament d'iniciatives ubicades al Vallès Occidental, en els butlletins periòdics de Coop57 he identificat 17 finançaments concedits entre 2017 i 2019 a 10 entitats per import de 928 milers d'euros, que es mostren a la **Taula 5.3** per anys i tipologia de préstec. Els préstecs d'inversió han tingut un pes del 50,0%, a causa d'un préstec de 200.000 euros concedit al 2018 que distorsiona les dades. L'altra tipologia destacada és l'avançament de subvencions, amb el 41,1% del total.

El volum de finançament al Vallès Occidental representa el 4,1% de l'import dels préstecs de les mateixes tipologies concedits a Catalunya en el mateix període i el 3,4% si considerem el total de finançament concedit a Catalunya, sense sumar les pòlisses de crèdit, ja que no estan detallades per territoris i titulars. Unes dades que podem qualificar de baixes si tenim en compte que la comarca aporta el 12% del PIB de Catalunya, segons dades de l'Institut d'Estadística de Catalunya (Idescat) per a l'any 2017.

³⁰ Els Community Land Trust són organitzacions privades sense ànim de lucre creades per adquirir i administrar la propietat en benefici de tota la comunitat. Van néixer l'any 1969 a Albany (EUA) i es van estendre per Estats Units, Canadà, Regne Unit i altres parts del món.

³¹ Veure nota 26.

³² El programa Employment and Social Innovation (EaSI) és un instrument financer de la Unió Europea per promoure l'ocupació de qualitat, garantir la protecció social, combatre la pobresa i l'exclusió social i millorar les condicions laborals.

Tipologia de préstec	TOTAL		2019		2018		2017	
	Import	%	Import	%	Import	%	Import	%
Préstecs inversio a curt i llarg	464	50,0%	58	18,5%	338	82,2%	68	33,5%
Avançament de subvencions	381	41,1%	246	78,3%	0	0,0%	135	66,5%
Endossament de factures	83	8,9%	10	3,2%	73	17,8%	0	0,0%
Total Vallès Occidental	928	100,0%	314	100,0%	411	100,0%	203	100,0%
Préstecs concedits	17	-	6	-	7	-	4	-
Subtotal Catalunya ¹	22.490	-	9.341	-	6.917	-	6.232	-
Total Catalunya ²	27.159	-	10.326	-	7.884	-	8.949	-
% Vallès Oc. s/SubCat.	4,1%	-	3,4%	-	5,9%	-	3,3%	-
% Vallès Oc. s/TotCat.	3,4%	-	3,0%	-	5,2%	-	2,3%	-

¹ Suma de préstecs inversió, avançaments i endossaments.

² Inclou les altres tipologies de préstecs, excepte les pòlisses de crèdit, al no estar desglossades per territoris i titulars.

Taula 5.3 Activitat creditícia de Coop57 al Vallès Occidental. Imports en milers d'€. Font: Elaboració pròpia a partir dels Butlletins periòdics de Coop57.

5.1.2. Oferta de finançament de Fiare Banca Ètica

En el cas de Fiare Banca Ètica, l'oferta de finançament es compon de:

- Avançament exprés, per anticipar contractes o subvencions amb l'administració pública i amb un compromís de resposta de quatre dies hàbils des de la presentació de tota la documentació.
- Crèdit ordinari, sense o amb cobertura (penyora), que funciona com un compte corrent amb un límit màxim de disponibilitat o saldo deutor màxim.
- Crèdit avançament, sense o amb cobertura (penyora), que permet l'avançament de factures, subvencions o altres tipus de compromisos de pagament.
- Préstec hipotecari, per a la compra, construcció o promoció d'habitatges, locals comercials i altres immobles, així com maquinària, béns d'equip o qualsevol altre inversió amb garantia hipotecària.
- Préstec hipotecari promotor, amb possibilitat de reemborsament de les disposicions efectuades de manera que l'import quedi disponible novament.
- Préstec personal, per finançar activitats productives.

A la **Taula 5.4** es resumeixen les condicions de l'oferta de finançament.

Producte	Import màx	Cost financer	Comissions	Termini
Avançament exprés	Mín. 25.000 Màx. 100.000	Fix 2,5% (conveni o entitat sòcia) o 3% (sense conveni)	Obertura 0,5%	Mín. 6 mesos Màx. 18 mesos
Crèdit ordinari		Variable Euribor any+6% o +4,30% amb penyora Fix 7,40%	Obertura 1% mínim 250 Disponibilitat 1% SM no disposat	
Crèdit avançament		Variable Euribor any+5% o +4,25% (amb penyora) Fix 5,50%	Obertura 1% mínim 250 Disponibilitat 1% SM no disposat	
Préstec hipotecari		Euribor any+3,25%	Obertura 1% mínim 250	
Préstec hipotecari promotor		Euribor any+3,25%	Obertura 1% mínim 250 Disponibilitat 100	
Préstec personal		Euribor any+4,25% (5 anys) Euribor any+5,25% (10 anys)	Obertura 1% mínim 250	

Taula 5.4 Oferta de finançament de Fiare. Font: elaboració pròpia a partir de la web.

Així mateix, Fiare Banca Ètica té signat un acord amb el Fons Europeu d'Inversions (FEI) per oferir finançament amb la garantia EaSI, la qual cobreix un 80% del risc sense costos addicionals pel sol·licitant. L'entitat prestatària ha d'estar dintre de la definició europea d'economia social i els préstecs tenen un import màxim de 500.000 € i una durada entre 1 i 10 anys.

Davant de la crisi de la Covid-19 han ofert carències als préstecs de 6 mesos per tots aquells que estiguessin al corrent de pagament, a fi de mantenir la liquiditat de les empreses i evitar el sobreendeutament.

Segons han publicat en el blog de Fiare Banca Ètica (25/05/20), al 2019 han concedit crèdits a Espanya per 26 milions d'euros, la qual cosa representa un increment del 160% respecte a l'any anterior. A la **Taula 5.5** es mostra el desglossament d'aquest volum de finançament per sectors d'activitat, en els que destaquen la inserció laboral i social i l'habitatge alternatiu (cohousing i habitatge cooperatiu), que sumen més del 50% del total concedit.

Sector d'activitat	2019	
	Import	%
Inserció laboral i social	7.000	26,9%
Habitatge alternatiu	7.500	28,8%
Cultura i educació	3.800	14,6%
Economia social i solidària	2.500	9,6%
Sostenibilitat i agroecologia	2.000	7,7%
Altres	3.200	12,3%
Total	26.000	100,0%

Taula 5.5 Activitat creditícia de Fiare. Imports en milers d'€. Font: Elaboració pròpia a partir de la web

Pel que fa al finançament d'iniciatives ubicades al Vallès Occidental, les experiències són escasses. Hi ha un finançament de 400.000 € a una associació amb seu a Sant Cugat del Vallès, per a l'avançament de subvencions, que s'ha anat renovant en els tres darrers anys, i un préstec de 150.000 € a una cooperativa d'inserció laboral sense ànim de lucre amb seu a Terrassa, concedit al 2020 per ampliació del negoci. S'ha de tenir en compte que Fiare disposa d'equips molt petits en relació amb la banca convencional, que han de donar servei a una molt àmplia zona territorial.

5.1.3 Comparació amb les condicions d'altres ofertes de finançament

Són les condicions de la banca ètica pitjors que les d'altres entitats? Quan comparem les condicions financeres de Coop57 i Fiare amb altres ofertes de finançament existents, podem veure que estan en desavantatge. Sense ànim de ser exhaustiu, aquestes són algunes ofertes que ens poden servir de referència.

Per una banda, l'Institut Català de Finances³³ disposa d'una línia de finançament per a l'economia social i cooperativa amb les condicions següents:

- Préstecs per a inversions: financen fins al 80% de la inversió amb un import mínim de 30.000 euros i màxim d'1 milió d'euros, a un termini màxim de 15 anys amb fins a 2 anys de carència inclosos, a un interès màxim d'Euribor 12 mesos + 3,95% i una comissió d'obertura màxima del 0,50%.
- Préstecs per a circulants: import mínim de 30.000 euros i màxim de 100.000 euros, amb termini màxim de 5 anys amb fins a 2 anys de carència inclosos, i mateixes condicions d'interès i comissió d'obertura que els préstecs per a inversions.
- Préstecs per a bestretes de contractes amb el sector públic: els imports van de 30.000 a 300.000 euros, amb termini d'1 any i mateixes condicions d'interès i comissió d'obertura que els préstecs per a inversions.

³³ L'Institut Català de Finances és una entitat financera pública fundada el 1985 i propietat de la Generalitat de Catalunya, que té la missió d'impulsar i facilitar l'accés al finançament al teixit empresarial de Catalunya, per tal de contribuir al creixement de l'economia catalana, actuant com a complement del sector financer privat (<http://www.icf.cat/ca/inici>).

- Préstecs per a capitalització: import mínim de 10.000 euros i màxim de 60.000 euros per titular beneficiari del préstec, amb termini màxim de 8 anys, a un interès màxim d'Euribor 12 mesos + 4,50% i una comissió d'obertura màxima del 0,50%.

D'altra banda l'Instituto de Crédito Oficial (ICO)³⁴ facilita fons amb la intermediació de les entitats de crèdit, La línia ICO Empresas y Emprendedores fixa unes TAE màximes del 2,35% a 1 any, 4,13% a 3 anys, 4,42% a 5 anys i 4,45% a 7 anys, per posar uns exemples de tipus d'interès i terminis. Les EFE a què ens referim en aquest treball, per les seves característiques, no participen d'aquestes línies de crèdit oficials o ho fan de forma més limitada que la banca convencional.

Finalment, sorgeixen també productes que envaeixen l'espai de les finances ètiques, com ara el Préstec ECO per a professionals de Caixa d'Enginyers, per millorar l'eficiència energètica del negoci. Les condicions són: import fins a 120.000 euros, termini fins a 10 anys, tipus d'interès d'Euribor+3% i comissió d'obertura del 0,50%. Val a dir que és un finançament més pensat per a professionals que no pas per a organitzacions d'ESS, però aquí el que ens interessa es veure les condicions financeres.

5.2. Els processos de concessió

5.2.1. Procés de concessió de Coop57

Coop57 està organitzat en seccions territorials i tot el procés de concessió de finançament es desenvolupa en l'àmbit de les seccions territorials, tot i que la personalitat jurídica és una de sola. La voluntat d'estendre's cap a un nou territori no neix de Coop57 sinó que és el teixit social i cooperatiu de cada territori el que s'organitza i fa un procés per acabar esdevenint una nova secció territorial. És a dir, que Coop57 s'implanta allà on se la necessita i no allà on a ella li sembla.

Per obtenir finançament, primerament cal ser sòcia de serveis, la qual cosa poden sol·licitar les entitats d'ESS que duen a terme la seva activitat sota les formes jurídiques següents: associació, autònom/a (en condicions excepcionals), cooperativa de consumidors i usuaris, cooperativa de serveis, cooperativa de treball associat, cooperativa mixta, empresa d'inserció, fundació, societat agrària de transformació, societat anònima laboral o societat limitada laboral. No poden ser sòcies de serveis ni les persones individuals, ni les formes jurídiques merament mercantils com ara les SL o SA

A més de fer la sol·licitud d'alta com a sòcia, l'entitat ha d'omplir un qüestionari social que pregunta sobre l'activitat, els objectius, la gestió interna, els mecanismes de participació, la transparència, els aspectes laborals, el ventall salarial, la distribució del benefici (si n'hi ha), l'impacte social i ambiental i la democràcia interna.

Cada secció territorial té una comissió social, formada per persones sòcies alienes a l'equip tècnic, que rep el qüestionari social, visita l'entitat per conèixer-la de primera mà i aclarir els dubtes que hi pugui haver i elabora un informe per al consell de la secció territorial, que és qui aprova o rebutja la sol·licitud d'alta de la nova sòcia.

Quan es presenta una sol·licitud de finançament, aquesta és valorada per la comissió tècnica de la secció territorial, que està formada per persones amb coneixements financers acreditats. Aquesta comissió analitza la sol·licitud i l'entitat pel que fa a trajectòria, solidesa, tendència, generació d'excedents, coresponsabilitat,

³⁴ L'Instituto de Crédito Oficial (ICO) és un banc públic adscrit al Ministerio de Asuntos Económicos y Transformación Digital espanyol que concedeix préstecs per finançar operacions d'inversió i liquiditat de les empreses i gestiona els instruments de finançament oficial destinats al foment de l'exportació i l'ajuda al desenvolupament (<https://www.ico.es/web/ico/sobre-ico>).

viabilitat i garanties. Seguidament elabora un informe per al consell de la secció territorial, que és qui aprova o rebutja la sol·licitud de finançament.

La documentació econòmica requerida per valorar la sol·licitud és la següent: memòria econòmica que justifica la necessitat de la sol·licitud de finançament, comptes anuals (o impost de societats) dels 3 últims anys (no aplicable en els casos de nova constitució), pla de viabilitat econòmica del projecte, i certificats d'estar al corrent de pagament amb la Seguretat Social i Hisenda.

En condicions normals, les sol·licituds de finançament, es resolen en menys d'un mes, en el cas d'entitats sòcies, i en un o dos mesos en el cas d'entitats que s'han d'incorporar com a sòcies.

Per tal d'evitar la concentració de riscos, una entitat pot rebre préstecs fins el 2% dels recursos de Coop57, una política de risc que es pot qualificar de molt prudent.

En el pla de treball pel 2019 es plantejaven la creació d'un comitè de valoració de riscos i d'un grup de gestió de la morositat. Pel que fa al comitè, estaria format per gent experta vinculada a Coop57 que pugui ajudar a determinar la idoneïtat de la concessió de determinats préstecs. Quant al grup de morositat, es dedicaria a negociar i fer seguiment d'aquells préstecs amb dificultats de pagament a fi de minimitzar l'impacte que possibles impagaments podrien tenir sobre Coop57.

5.2.2 Procés de concessió de Fiare Banca Ètica

Els sectors i projectes que poden ser finançats han d'estar relacionats amb el sistema de benestar social (serveis socio-sanitaris, habitatge social), l'eficiència energètica i les energies renovables, el medi ambient, l'agricultura de proximitat, la cooperació internacional, l'animació sociocultural i el comerç just. Els dubtes sobre si una activitat pot ser finançada o no es resolen en el si del Comitè d'Ètica de l'entitat.

A banda de valorar la devolució del finançament d'acord amb la capacitat econòmica i financera del sol·licitant i del projecte a finançar, Fiare duu a terme una avaluació èticosocial, també anomenada avaluació socio-ambiental. La participació de les persones sòcies de Fiare s'organitza en Grups d'Iniciativa Territorial ³⁵ (GIT), cadascun dels quals disposa d'una Comissió d'avaluació èticosocial.

El procés d'avaluació socio-ambiental (ASA) està explicat per Alessandro Celoni, responsable de Desenvolupament de Fiare (Celoni, 2017). En el procés d'avaluació s'utilitzen tres documents: el qüestionari socioambiental (QSA), que forma part de la sol·licitud; l'avaluació socio-ambiental (ASA), que recull el dictamen i informe favorable o desfavorable de la Comissió d'avaluació ètico-social, i l'extracte de l'avaluació socio-ambiental pel sol·licitant (ASA-S), que és una fitxa per informar el sol·licitant.

A l'avaluació es valora la identificació amb el projecte de Fiare, la pertinença a xarxes, l'activitat de l'entitat, la transparència, la destinació dels excedents, la democràcia i participació, la incidència social del projecte i el compromís amb l'entorn. La valoració es fa mirant que hi hagi un equilibri raonable en el conjunt global de tots els criteris. L'ASA té una validesa de 2 anys, i s'ha d'anar renovant.

L'avaluador social és la persona sòcia voluntària encarregada de presentar l'ASA a la Comissió d'avaluació ètico-social. Està inscrit en un Registre d'Avaluadors Socials, s'encarrega de buscar i recopilar informació i de visitar l'organització que ha demanat el finançament, i redacta un informe expressant la seva opinió. Ha d'haver estat sòcia de Fiare durant 1 any com a mínim i ser sòcia activa de la seva circumscripció territorial.

³⁵ Des de març de 2020 les sòcies del Vallès han passat a formar part del GIT de la Catalunya Transversal, que s'ha fusionat amb el GIT Vallès. Aquest GIT ha passat a incloure les comarques del Vallès, Catalunya Central, Terres de Ponent, Pirineus i Girona.

5.3. Conclusions

L'oferta de finançament de les EFE analitzades és força bàsica i està formada pels productes més habituals en el sector financer, és a dir, crèdits per avançar factures i subvencions, pòlisses de crèdit i préstecs amb garanties diverses. Tanmateix, dintre de les limitacions existents, s'observa un esforç constant per innovar en nous productes que aportin solucions a les necessitats de l'ESS.

El volum de finançament al Vallès Occidental és limitat, el que ens porta a considerar que aquestes EFE no estan encara prou implantades en aquest territori pel que fa al finançament de l'ESS.

Pel que fa a les condicions financeres, és evident que des de la lògica capitalista d'obtenir diner tan barat com sigui possible, les EFE no tenen la millor oferta disponible. No obstant això, no estem parlant d'unes diferències abismals.

A diferència de la banca tradicional, un tret característic de les EFE és l'avaluació èticosocial de les sol·licituds de crèdit dintre del procés de concessió. Aquesta avaluació s'ha de posar en valor des d'una doble vessant: per una banda permet a les EFE mesurar l'impacte social de la seva activitat creditícia i retre'n comptes davant de la seva base social, dels seus dipositants i de la societat en general, i per altra banda permet a l'entitat d'ESS conèixer la seva situació en relació amb els aspectes avaluats i proposar-se les millores corresponents.

6. Polítiques públiques municipals relacionades amb el finançament ètic de l'ESS

L'obtenció del finançament necessari es pot convertir en un autèntic coll d'ampolla per a la materialització de nous projectes sostenibles i viables d'ESS. El risc inherent a tot nou projecte suposa una dificultat a l'hora de disposar de finançament. En aquest sentit, les polítiques públiques municipals que facilitin i comparteixin el risc elevat d'aquest tipus de finançament poden ser de gran ajut.

En aquest apartat faré un recorregut per algunes de les polítiques públiques locals que fomenten el finançament ètic de l'ESS i m'aturaré a analitzar l'estat de la qüestió en els municipis de Sabadell, Terrassa i Sant Cugat del Vallès, que concentren el 57% de la població de la comarca del Vallès Occidental.

En la 19a proposta del document *21 propostes per fomentar l'economia social i solidària des dels ajuntaments* (Garcia Jané, 2016), editat per la Diputació de Barcelona, es diu que “resulta imprescindible disposar d'alguns instruments de finançament locals de l'ESS perquè les seves entitats es capitalitzin, es consolidin i emprenguin nous projectes: fons d'aval de diferents tipus creats juntament amb el Coop57, grups d'estalvi solidari territorial (GEST) ³⁶ que financin nous projectes i els acompanyin, finançament d'iniciatives de manera mixta a través d'una campanya de microfinançament des d'una plataforma digital reconeguda que és estimulada pel compromís de l'administració local d'aportar tant com la campanya aconseguixi, etc.”.

Així mateix, en el document *15 mesures cap a l'Economia Social i Solidària als municipis*, de la Xarxa d'Economia Solidària de Catalunya (XES, 2019), es proposa com a 7a mesura facilitar l'accés al finançament a través d'un sistema integral de finances ètiques i promoure una relocalització del crèdit. S'han de facilitar, diu, les condicions perquè els projectes d'ESS puguin accedir al finançament a través d'EFE i/o cooperatives. I es proposa la constitució de fons d'aval per compartir riscos amb les entitats financeres i altres mesures coordinades amb les entitats del sistema de finances ètiques i solidàries, com ara promoure programes que incentivin la capitalització de cooperatives, i donar suport a iniciatives de finances comunitàries, com per exemple les comunitats autofinançades (CAF).

6.1. Polítiques públiques a Barcelona i Mataró

L'Ajuntament de Barcelona, en el *Pla d'impuls de l'economia social i solidària 2016-2019* es proposava facilitar l'accés al finançament a les iniciatives d'ESS mitjançant acords amb les EFE i les caixes cooperatives. En virtut d'aquesta voluntat política va signar dos convenis de col·laboració amb Coop57 (2017) i Fiare (2018) per facilitar el finançament de nous projectes i empreses d'ESS amb impacte a la ciutat de Barcelona. Cada entitat va obrir una línia de finançament específica amb un límit d'1 milió d'euros. Per a cada línia de finançament es va crear a més un fons econòmic mancomunat de 200.000 euros, compartit al 50% per l'Ajuntament i l'EFE, que serveix per garantir impagaments o fallides dels projectes finançats. D'acord amb el balanç del Pla d'impuls de febrer de 2019, aquestes línies han servit per finançar 18 empreses que han creat 114 llocs de treball. Al juny de 2020, amb motiu de les contingències ocasionades per la Covid-19, han obert dues noves línies de crèdit de 2 milions d'euros cadascuna amb Coop57 i Fiare, adreçades a cooperatives, tercer sector social i iniciatives col·laboratives i comunitàries, i destinades a obtenir liquiditat, sostenir l'impacte de la Covid19 i reactivar el negoci de les empreses i entitats.

³⁶ Els Grups d'Estalvi Territorial (GEST) es componen de 5 a 20 persones que dediquen part del seu estalvi personal a la posada en marxa i consolidació de projectes empresarials col·lectius i de proximitat. S'inspiren en els Clubs d'Investisseurs pour une Gestion Alternative et Locale de l'Épargne Solidaire (CIGALES) de França.

L'Ajuntament de Mataró, d'acord amb els compromisos del Pla de Mandat 2016-2018, va signar al 2018 un conveni amb Coop57 i la Fundació Seira en què Coop57 obria una línia de finançament de 150.000 euros per empreses i entitats d'economia social de nova creació. En aquest cas es va crear un fons d'aval de 30.000 euros per cobrir impagaments, participat a parts iguals per Ajuntament, Fundació Seira i Coop57. Aquesta acció va ser possible, en part, gràcies al model de l'Ajuntament de Barcelona abans esmentat.

6.2. Polítiques públiques a Sabadell, Terrassa i Sant Cugat del Vallès

I quina és la situació a Sabadell, Terrassa i Sant Cugat del Vallès?

L'Ajuntament de Sabadell, en el *Pla estratègic d'impuls a l'economia social i solidària a la ciutat de Sabadell 2018-2020*, va identificar en entrevistes amb actors de l'ESS la necessitat de fonts de finançament ajustades a les formes jurídiques, objectius i funcionament de les organitzacions de l'ESS. A l'anàlisi DAFO realitzada es va detectar com a debilitat la dependència del finançament públic i com a amenaça la manca d'alternatives de finançament adequades. El pla preveia la creació d'un fons d'aval per a projectes d'ESS. Segons consulta al tècnic d'economia social i solidària del municipi, s'han mantingut converses amb Coop57 i la Fundació Seira, però ara per ara no s'ha pogut concretar cap acord per manca de dotació pressupostària. L'Ajuntament, això sí, ha coorganitzat diverses fires de Comerç Just i Finances Ètiques.

L'Ajuntament de Terrassa, en el *Pla estratègic d'economia social i solidària 2019-2026*, va identificar la necessitat d'accés al finançament dintre de les principals problemàtiques detectades. A l'anàlisi DAFO realitzada es va detectar com a debilitat la poca utilització de fonts alternatives de finançament i com a amenaça les dificultats de finançament i d'accés al crèdit. Es constata que només un 14% de les organitzacions treballen amb la banca ètica i cooperativa, tot i ser una gran oportunitat, tant per desconeixement i poca difusió com perquè tampoc acaben de resoldre les necessitats de determinades organitzacions. Entre les actuacions a desenvolupar hi ha la creació d'un programa comarcal o local de finançament de les petites entitats i empreses de l'ESS i l'establiment d'acords prioritàriament amb entitats de finançament ètic i/o cooperatiu.

D'acord amb la consulta a la tècnica d'economia social i solidària del municipi, pel que fa al programa comarcal/local de finançament de les petites entitats i empreses de l'ESS, durant el 2019 s'ha dut a terme una diagnosi de les propostes existents i la coordinació amb el programa Projectes de Valor per Terrassa (ValorTRS) del Servei d'Innovació municipal. Mitjançant aquest programa s'han seleccionat 8 projectes emprenedors i des del Consell Comarcal s'ha estudiat la viabilitat de diferents formes de finançament segons la tipologia d'emprenedoria. L'objectiu és posar en contacte aquests emprenedors amb inversors d'impacte mitjançant les corresponents rondes d'inversió.

Quant a l'establiment d'acords amb entitats de finançament ètic i/o cooperatiu, el seu desenvolupament està previst entre 2021 (realitzar contactes) i 2022 (establir acords). A banda d'això, actualment l'Ajuntament de Terrassa ja està col·laborant amb Acció Solidària Contra l'Atur (ASCA)³⁷ per derivar-hi persones assessorades pel servei d'emprenedoria que sol·liciten un préstec pel seu nou negoci (3 al 2019 i 3 fins juny de 2020).

L'Ajuntament de Sant Cugat del Vallès, en el *Pla director d'economia social 2018-2020*, identifica com a línia estratègica incrementar i adequar el finançament a les necessitats de l'economia social. El pla no fa referència a les EFE i prioritza oferir assessorament financer i capacitar a les empreses de l'economia "convencional" en el mecenatge a entitats amb finalitats socials. Segons consulta al tècnic d'economia social del municipi, s'està estudiant la viabilitat d'engegar una línia d'aval per a microcrèdits que permeti accedir al finançament a activitats que ara mateix no en tenen i en condicions més avantatjoses que les del lliure mercat financer. En

³⁷ Acció Solidària Contra l'Atur (ASCA) és una entitat sense ànim de lucre fundada a Barcelona el 1981 que concedeix microcrèdits sense interessos per a projectes que creïn ocupació. Els projectes provenen dels mateixos aturats i dels serveis de promoció econòmica dels ajuntaments i altres organismes públics (<https://acciosolidaria.cat/>).

cas que s'arribi a materialitzar aquesta acció l'objectiu és que les entitats d'economia social amb activitat econòmica s'hi puguin acollir en les mateixes condicions que la resta d'activitats.

6.3. Conclusions

Pel que fa a les polítiques públiques relacionades amb el finançament ètic de l'ESS, l'Ajuntament de Barcelona n'és capdavanter, cosa que deriva tant de la seva voluntat política com de la seva disponibilitat de recursos financers.

Altres Ajuntaments, com ara Mataró, aprofitant l'experiència de Barcelona, ja s'han decidit a implementar la seva pròpia línia de finançament de l'ESS.

Tanmateix, pel que fa als tres municipis més poblats del Vallès Occidental les polítiques públiques municipals estan encara en fase de desenvolupament i caldrà estar atents a com es van concretant d'ara en endavant.

7. Enquesta sobre finançament ètic i economia social i solidària al Vallès Occidental

Amb la finalitat de valorar el grau de relació entre les EFE i les entitats d'ESS del Vallès Occidental, i també per identificar aspectes que podrien estar dificultant la utilització del finançament ètic en el territori, he dut a terme una enquesta el formulari de la qual adjunto en annex.

L'enquesta s'ha facilitat a una mostra de 93 entitats d'ESS, a partir d'una base de dades d'elaboració pròpia construïda amb:

- Les entitats destacades per criteris de bones pràctiques socials o ambientals en el mapa de l'Ateneu Cooperatiu del Vallès Occidental.
- Algunes entitats procedents de consultes al directori en línia d'empreses de l'economia social de l'Ajuntament de Barcelona, que no estaven la llista obtinguda amb el criteri anterior i acomplien el criteri de formar part d'alguna iniciativa intercooperativa (Pam a Pam, balanç social...).

El formulari s'ha tramès a les entitats d'ESS entre els dies 25 i 27 de maig de 2020, amb dos recordatoris (1-2 de juny i 11 de juny), i s'han obtingut 17 respostes (18% de la mostra).

7.1. Resultats de l'enquesta

A la **Taula 7.1** es mostren les característiques de les entitats que han contestat l'enquesta. Els trets principals són els següents:

- Pel que fa a l'any de constitució, predominen les entitats constituïdes a partir del 2015, any de la nova llei de cooperatives de Catalunya que, entre altres canvis, va permetre la constitució de cooperatives de treball associat amb només 2 sòcies.
- Quant a la forma jurídica, predominen les cooperatives.
- Sobre el sector d'activitat principal, predominen els altres serveis i l'atenció a les persones.
- En relació amb el volum d'ingressos, predominen les microempreses (facturació \leq 2 MM). El 53% té ingressos inferiors a 250.000 euros.
- Pel que fa al nombre de treballadores, predominen les entitats de menys de 5 treballadores.

Any de constitució	Respostes	%
Entre 1981 i 2007	6	35,3%
Entre 2008 i 2014	4	23,5%
Entre 2015 i 2019	7	41,2%
Forma jurídica	Respostes	%
Cooperativa	14	82,4%
Associació	1	5,9%
Fundació	1	5,9%
Empresa d'inserció o Centre especial treball	1	5,9%
Sector activitat principal	Respostes	%
Altres serveis	4	23,5%
Atenció a les persones	3	17,6%
Educació i formació	2	11,8%
Transport	2	11,8%
Cultura, comunicació i oci	2	11,8%
Comerç i hostaleria	1	5,9%
Salut	1	5,9%
Construcció	1	5,9%
Indústria	1	5,9%
Volum d'ingressos	Respostes	%
Microempreses (\leq 2 MM)	15	88,2%
Petites empreses (\leq 10 MM)	1	5,9%
Mitjanes empreses (\leq 50 MM)	1	5,9%
Nombre de treballadores	Respostes	%
Menys de 5	8	47,1%
De 5 a 9	2	11,8%
De 10 a 49	3	17,6%
De 50 a 199	3	17,6%
200 o més	1	5,9%

Taula 7.1. Característiques de les entitats enquestades

Els resultats obtinguts són els següents:

- Les principals fonts de finançament utilitzades al 2017-2019 són les aportacions al capital social, quotes socials i/o reinversió dels excedents anuals (94,1% de respostes), les subvencions (64,7%) i els crèdits bancaris (58,8%, 10 de 17 respostes). Altres fonts de finançament com ara els préstecs participatius, títols participatius o obligacions, el crowdfunding o altres indicades per les enquestades (financeres, prestació de serveis, publicitat) són molt minoritàries (1 sola resposta en cada cas).
- Hi ha un predomini dels fons propis i subvencions en el finançament. Hi ha 5 entitats (29,4%) que es financen al 100% amb fons propis i subvencions i 6 entitats (35,3%) es financen entre un 50% i un 90% amb aquesta via de finançament. A la resta, 6 entitats (35,3%), el finançament amb fons propis i subvencions està per sota del 50%.
- La utilització dels crèdits bancaris no és elevada. D'entrada, el 41,2% de les entitats no utilitza crèdits bancaris, mentre que en el 47,1% el pes dels crèdits bancaris sobre el finançament total no supera el 25%. Només hi ha 2 entitats que tenen un finançament bancari igual o superior al 50% del finançament total.
- Quant a l'origen dels crèdits bancaris, han contestat 8 entitats de les 10 que manifesten demanar crèdits. D'aquestes, 3 obtenen el 100% dels crèdits de la banca convencional, 3 n'obtenen el 100% de les EFE, 1 n'obté el 100% de la banca cooperativa i 1 n'obté més del 75% de les EFE (i la resta de la banca convencional). Si a priori semblaria que l'ús de la banca convencional i les EFE està equilibrat, a la **Taula 7.2** podem veure que les entitats que es financen amb les EFE són les de mida més petita d'acord amb el seu volum d'ingressos i nombre de treballadores.

Origen dels crèdits	Respostes	%	Ingressos	Treballadores
No demanen crèdit	7	41,2%	2.388	1-199
No contesten	2	11,8%	3.120	1-199
Banca convencional 100%	3	17,6%	13.662	1-199
Banca ètica (EFE) 100%	3	17,6%	716	1-9
Banca cooperativa 100%	1	5,9%	450	10-49
Banca ètica >75%	1	5,9%	2.000	>= 200
Total	17	100,0%	22.336	

Taula 7.2. Origen dels crèdits. Suma d'ingressos en milers d'€.

- Pel que fa al tipus de crèdits bancaris utilitzats: 5 entitats fan ús de pòlisses de crèdit; 2 entitats fan ús de préstecs personals; 2 entitats fan ús de préstecs hipotecaris; 1 entitat fa ús de l'avançament de factures o subvencions, i 4 entitats fan ús d'altres tipus de crèdit.
- En relació amb el termini dels crèdits bancaris utilitzats: 3 entitats fan ús de crèdits fins a 1 any; 4 entitats fan ús de crèdits entre 1 i 5 anys, i 5 entitats fan ús de crèdits a més de 5 anys.
- Pel que fa al grau d'associació a les EFE de base cooperativa, hi ha 10 entitats que no estan associades, mentre que 6 entitats són sòcies de Coop57 i 1 entitat es sòcia de Coop57 i de Fiare. El pes de les entitats que són sòcies sobre el total de respostes és significatiu, cosa que segurament indica que s'han vist més motivades a contestar una enquesta sobre finançament ètic i ESS.
- A la pregunta de per quins motius no han sol·licitat el 100% dels crèdits a EFE, de les 8 respostes obtingudes, 4 diuen que no tenien el tipus de crèdit que necessitaven. Altres motius són que els preus del crèdit eren més elevats (2 respostes), que no s'ho han plantejat (1 resposta), que les subvencions atorgades els obliguen a treballar amb una entitat determinada (1 resposta), que els terminis de pagament del crèdit no eren adequats (1 resposta), que les garanties que els sol·licitaven no eren assumibles (1 resposta), i que el temps de resposta a la petició de crèdit no era prou àgil (1 resposta).

Hi ha una resposta que indica que van seguir treballant amb la mateixa entitat on tenen els comptes per facilitar i agilitzar tràmits. Ningú ha contestat com a motiu per no sol·licitar crèdits a les EFE que no volien que es donés publicitat del seu finançament (web...) o que no volien que els fessin una avaluació èticossocial a més de l'avaluació economicofinancera.

- Finalment es demanava que ordenessin de menys prioritari (1) a més prioritari (5) en quins aspectes han de millorar les EFE, sobre els 5 ítems següents: haurien de tenir més atenció presencial a banda dels canals virtuals (presència); haurien de fer més comunicació de la seva oferta de finançament (comunicació); haurien d'ampliar la seva oferta de productes i serveis per empreses i entitats (oferta); haurien de millorar la usabilitat de les seves plataformes informàtiques (informàtica); haurien de millorar les condicions del finançament pel que fa a preus, terminis, garanties o agilitat (condicions). S'han obtingut 15 respostes vàlides i la mitjana de puntuació de cada ítem es mostra a la **Taula 7.3**.

Tipus d'entitat	Respostes	Presència	Comunicació	Oferta	Informàtica	Condicions
Totes	15	2,40	3,00	3,20	3,13	3,27
No sòcies d'entitats de finançament ètic	8	2,00	3,00	3,00	3,13	3,88
Sòcies d'entitats de finançament ètic	7	2,86	3,00	3,43	3,14	2,57

Taula 7.3. Aspectes a millorar en les EFE (puntuacions mitjanes)

A nivell general, els aspectes més prioritaris són les condicions del finançament i l'ampliació de l'oferta de productes i serveis. Tanmateix, si separem les entitats que no són sòcies d'EFE de les que ja ho són, ens trobem amb que les que són sòcies són menys sensibles a les condicions de finançament i més sensibles a l'ampliació de l'oferta de productes i serveis i a la millora de l'atenció presencial, mentre que les que no són sòcies mostren una major sensibilitat per les condicions del finançament. Així mateix, la demanda de més atenció presencial és el factor menys prioritari.

7.2. Conclusions

Les entitats que han contestat l'enquesta són majoritàriament cooperatives, de constitució relativament recent, dedicades a la prestació de serveis, amb un volum d'ingressos que les situa en el segment de les microempreses i amb menys de 10 treballadores. Les entitats que són sòcies d'EFE estan sobrerrepresentades pel que fa a la realitat del conjunt de l'ESS.

La principal font de finançament són els fons propis i les subvencions, mentre que els crèdits bancaris es mantenen en general per sota del 50% de les seves fonts de finançament. El producte de crèdit més utilitzat és la pòlissa de crèdit, però també utilitzen altres tipus de crèdit als que actualment ofereixen les EFE. La sobrerrepresentació d'entitats sòcies d'EFE fa que hi hagi un cert equilibri entre l'ús de la banca convencional i el de les EFE, quant a nombre d'entitats.

No obstant això, les EFE estan finançant entitats d'ESS de mida més petita, mentre que les de mida més gran es financen mitjançant la banca convencional, bàsicament perquè no troben a les EFE el tipus de crèdit que necessiten. Caldria, doncs, que les EFE incrementessin el seu finançament en les entitats de mida més gran.

Les sòcies d'EFE prioritzen l'ampliació de l'oferta de productes i serveis i de la presència física de les EFE per damunt de la millora de les condicions de finançament, mentre que per a les no sòcies aquest seria l'aspecte prioritari. Hi hauria, doncs, dos mons dintre de l'ESS: el de les entitats que són més sensibles a les condicions de finançament i el de les entitats que en són menys sensibles, ja sigui perquè han fet l'opció de participar en un model de banca transformador o bé perquè tampoc troben condicions més favorables a la banca tradicional. També hi ha casos particulars, com el d'una cooperativa del sector industrial que és sòcia de Coop57 i ara per ara obté crèdit al 100% de la banca convencional perquè a les EFE no tenien el tipus de crèdit que necessitaven i el temps de resposta no era prou àgil.

8. Conclusions finals i propostes

La bancofòbia d'una part de la ciutadania, que culpa a la gran banca de la crisi de 2008, propicia la captació de recursos per part de les EFE a un ritme més ràpid que el de la seva transformació en crèdit. Tanmateix, hem vist que hi ha altres actors del sector financer, com ara algunes cooperatives de crèdit, que també mostren aquest excés d'estalvi en relació al crèdit. El fet de tenir un alt volum de dipòsits sense utilitzar és un aspecte que pot llastrar els comptes de les EFE. Tanmateix, de moment, la baixa remuneració d'aquests dipòsits juga al seu favor, però està clar que han de seguir cercant noves vies per posar en circulació l'excés de dipòsits.

Per altra banda, mentre en el conjunt del sector financer el crèdit a famílies, empreses i administracions públiques es contrau, les EFE estan en una fase expansiva del crèdit, amb creixements anuals molt significatius. Previsiblement, l'any 2020 serà de rècord, ja que a l'increment normal se sumarà tota l'activitat derivada de la crisi de la Covid-19. En aquesta situació d'excés de liquiditat la gran pregunta continua essent com prestar bé, tal com molt bé va dir Peru Sasia³⁸, president de Febea i conseller de Banca Ètica.

En l'anàlisi dels diferents estudis en què s'esmenta l'ús de les EFE per part de l'ESS es constaten debilitats i amenaces: menys de la meitat de les entitats que fan Balanç Social utilitzen les finances ètiques i moltes opten per la banca cooperativa perquè els ofereix millor operativa bancària; hi ha un baix acompliment dels criteris de finances transformadores entre les entitats presents al Pam a Pam; l'ús del finançament de la banca convencional per part de les entitats que participen al Baròmetre Cooperatiu és el doble que el de les EFE; les entitats del tercer sector segueixen tenint la sensació de manca d'adequació de serveis per part de les EFE, i a l'informe sobre el finançament cooperatiu s'indica la insuficient operativa, les plataformes informàtiques inferiors, la limitada xarxa d'oficines, el major temps de resposta a les sol·licituds de crèdit i els preus superiors de productes i serveis.

Tanmateix, en els mateixos estudis també es constaten fortaleses i oportunitats: en el baròmetre cooperatiu, l'ús del finançament ètic passa del 28% al 42% de les respostes; en el tercer sector la banca convencional redueix la seva presència alhora que incrementa la de la banca cooperativa i ètica, i entre 2006 i 2019 les entitats del tercer sector que fan ús de les FE han passat del 10% al 32% (tot i que el 79% no ho fa en exclusivitat), i a l'informe sobre el finançament cooperatiu es recull que hi ha una opinió favorable al creixement de la banca ètica i que es valora l'estabilitat del seu finançament, que es veu com a capital "pacient".

L'oferta principal de finançament de Fiare i Coop57 és força bàsica (avançaments de factures i subvencions, préstecs i pòlisses de crèdit). Tanmateix, s'observa un esforç important i continu per innovar i ampliar la cartera de serveis financers. En són experiències el finançament d'habitatge cooperatiu amb cessió d'ús, l'avançament exprés de factures i subvencions, la garantia EaSI, la compra de sòl comunitari, els convenis amb administracions públiques i entitats de segon o tercer grau i l'acompanyament en emissions de títols participatius per part d'entitats d'ESS.

A vegades, els preus del finançament estan per sobre dels que ofereix la banca convencional. S'ha de tenir en compte que el preu del crèdit s'ha d'ajustar bé, ja que ha de cobrir els costos d'estructura i també el risc d'impagats³⁹. L'avaluació èticosocial, que és un factor diferencial i imprescindible en relació amb la banca convencional, també suposa un cost addicional per a les EFE, tot i que en bona part es realitza mitjançant estructures socials de caràcter voluntari. En el discurs de les EFE destaca la importància d'atraure les entitats

³⁸ Entrevista a *Alternativas Económicas*, núm. 52, novembre de 2017.

³⁹ Un toc d'atenció ens el dona Coopfond, a Itàlia, un fons cooperatiu amb actius per 452 milions que es nodreix del 3% dels excedents de les cooperatives adherides i ofereix finançament en millors condicions que les del mercat. Entre 2012 i 2016, va acumular pèrdues per 16 milions d'euros, a causa de la duresa de la crisi entre les empreses prestatàries. Aquestes pèrdues s'han compensat amb les noves contribucions dels excedents de les cooperatives (*Alternativas Económicas*, núm. 48, juny 2017).

per la seva afinitat amb les finances transformadores i no per preus, tot i que la intenció és, naturalment, la d'oferir els preus més ajustats possibles.

Hi ha encara poques experiències de polítiques públiques locals relacionades amb el finançament ètic de l'ESS, especialment al Vallès Occidental. S'haurà de veure com evoluciona la qüestió, ja que la prestació de garanties per part de l'administració pot ser un bon complement a les ajudes directes per finançar nous projectes en el marc de l'ESS. Caldrà vèncer, doncs, les limitacions pressupostàries i les reticències internes que hi pugui haver per part dels Ajuntaments.

L'enquesta realitzada, en què les entitats que són sòcies de Coop57 o Fiare han quedat sobrerrepresentades, ens indica que les EFE han de seguir treballant per millorar l'oferta de productes i serveis i per arribar a les entitats de mida més gran. Pel que fa a les condicions financeres, les entitats d'ESS amb més afinitat amb les finances transformadores en són menys sensibles. La millora de les plataformes informàtiques es considera més prioritària que l'increment de la presència física, fet que s'adiu amb la creixent digitalització del sector financer. Ens agradi més o menys, la banca serà a distància cada vegada més, en ocasions perquè no es pot operar d'altra manera, com ha demostrat amb tota la seva duresa la pandèmia de la Covid-19. Això anirà escurçant les diferències entre la banca convencional i les EFE, que s'hauran d'esforçar per excel·lir en aquesta relació a distància.

El fet que hi ha més estalvis amb consciència que projectes econòmics amb consciència, fa que costi trobar projectes per finançar que siguin alhora viables econòmicament i útils socialment. El creixement del finançament ètic va molt lligat a la transformació del sistema econòmic i al creixement de l'ESS. És el teixit social el que vol que creixin i fa que creixin les EFE. Atès que la simple suma d'unitats d'ESS no produeix aquesta transformació, el creixement s'haurà de dur a terme de manera organitzada i fomentant la intercooperació. Cal, doncs, millorar l'empenta de l'ESS al territori perquè ha de ser l'ESS la que tibi de la banca ètica i de l'administració pública i no pas a l'inrevés ⁴⁰.

Hem vist també que les entitats d'ESS estan més endeudades que el conjunt de les societats no financeres i les PIMES catalanes, fet que limita la seva capacitat d'obtenir finançament bancari. Així doncs, el futur del finançament ètic de l'ESS probablement serà híbrid i estarà format per la suma d'una oferta de finançament en crèdit cada vegada més especialitzada i desenvolupada, d'un suport públic en forma de garanties al crèdit i ajudes directes, i d'uns instruments de finançament en capital que siguin capaços d'atraure l'estalvi de persones compromeses amb la transformació econòmica i social i que serveixin per millorar l'estructura financera de les entitats d'ESS. Quant als instruments de capital, cal esmentar el Fons Cooperatiu per a l'Emergència Social i Sanitària ⁴¹ i Ficoop ⁴², dos projectes que actualment estan en marxa.

Les EFE hauran de seguir explorant noves vies per ampliar la seva oferta creditícia, sense renunciar als seus principis orientadors. En aquest sentit, per abordar el crèdit a particulars es podria començar pel finançament a sòcies d'entitats d'ESS, per exemple, per a la compra de béns i serveis de l'ESS o per a la instal·lació de

⁴⁰ En aquest sentit, hem de celebrar el naixement del Pol Cooperatiu de Sant Cugat del Vallès, que s'inspira en els Pôles Territoriaux de Coopération Économique (PTCE) francesos i vol ser un espai de creació de projectes empresarials, d'interrelació entre d'altres ja existents i de dinamització d'empreses relacionades amb l'ESS. Entre les impulsores hi ha Cal Temerari, Pol-len Edicions, Arqbag i l'Ateneu Cooperatiu del Vallès Occidental.

⁴¹ El Fons Cooperatiu per a l'Emergència Social i Sanitària és una iniciativa de 19 organitzacions de l'ESS, entre les quals hi ha Coop57, Fiare Banca Ètica i diversos Ateneus Cooperatius, per a la creació d'un fons de contingència, mitjançant aportacions a través de la plataforma Goteo, per donar suport econòmic a l'ESS davant de la crisi sanitària, social i econòmica produïda arran de la pandèmia de la Covid-19. Actualment està en la seva segona fase de recollida de fons, en què es preveu destinar el 80% dels fons recollits per a la millora dels fons propis d'empreses de l'ESS que es constitueixin de nou o incrementin el seu capital social.

⁴² Ficoop és una cooperativa de segon grau impulsada per les cooperatives IesMed i Coopdemà que promou una plataforma de crowdequity per a l'economia social. D'acord amb la consulta (25/06/20) a Jordi Panal. d'IesMed, en aquests moments es troben pendents de l'autorització de la CNMV per començar a operar i també han presentat el projecte a la convocatòria EaSI (fons europeus).

plaques solars. D'altra banda, caldrà aprofundir en el debat sobre les polítiques de lucre i en la dicotomia societat cooperativa-societat limitada amb propòsit social i lucre limitat, ja que hi ha un sector privat d'utilitat social que també podria ser susceptible de ser finançat per les EFE. Així mateix, per tal d'afrontar el finançament de grans projectes en sectors com ara l'energia, les telecomunicacions o la mobilitat sostenible, caldrà promoure les aliances i la sindicació d'operacions entre EFE i també amb altres entitats de la banca cooperativa i la banca pública, i cercar vies per enfortir aquesta relació en el terreny de les finances transformadores. Les EFE hauran de complementar també la concessió de crèdits amb l'acompanyament de projectes i el partenariat, àmbit en el qual comença a haver-hi experiències.

Quant al diàleg entre les eines d'avaluació social de l'àmbit de l'ESS (balanç social, Pam a Pam) i les de l'EFE, actualment és molt limitat. Aquest es concreta en que hi ha una persona de Coop57 en la comissió del balanç social de la XES i en que les preguntes sobre finances ètiques del qüestionari s'han elaborat conjuntament amb les EFE. Sense renunciar a la manera pròpia de cada EFE de mesurar l'impacte social dels projectes que finança, caldria ampliar la col·laboració entre aquestes eines d'avaluació social, ja que sovint estan requerint i incidint sobre els mateixos aspectes. Complementàriament a això, es podria desenvolupar un segell de finançament ètic per a les organitzacions que obtinguin crèdit de les EFE, que suposés un reconeixement social davant de les consumidores responsables i de les administracions públiques. No hem d'oblidar que la paraula crèdit ve del llatí "credere", que vol dir confiança.

Com diu Peru Sasia referint-se a Fiare ⁴³, la banca ètica funciona bé perquè hi ha milers de persones —no clientes, sinó persones— que no consumeixen banca ètica sinó que construeixen banca ètica. Així doncs, és fonamental prosseguir amb els esforços per eixamplar la base social i tenir-ne cura tant pel que fa a les EFE com a les entitats d'ESS. En tenim un exemple amb Som Energia ⁴⁴, que per finançar els seus projectes és capaç de mobilitzar amb molta celeritat quantitats importants de recursos en forma d'aportacions voluntàries al capital social remunerades a un interès fix ⁴⁵. Per tant, la base social constitueix un pilar fonamental per a continuar transformant l'economia i posar-la al servei de les persones i la vida.

⁴³ Entrevista a *Alternativas Económicas*, núm. 52, novembre de 2017.

⁴⁴ Som Energia és una cooperativa de consum d'energia verda sense ànim de lucre, fundada l'any 2010, que comercialitza i produeix energia d'origen renovable. Estan compromesos a impulsar un canvi del model energètic actual per assolir un model 100% renovable. Tenen 66.491 sòcies, 115.886 contractes i una producció pròpia de 17 GWh/any (consulta a <https://www.somenergia.coop/ca/> en data 02/07/20).

⁴⁵ Al març de 2020 van aconseguir en només un dia 4.750.000 euros en aportacions voluntàries al capital social per part de 1.529 sòcies, amb una quantitat màxima de 5.000 euros per sòcia i que es remuneraran amb un interès de l'1,75% anual. Els fons es destinaran als projectes de generació renovable de la cooperativa.

Bibliografia

Ateneu Cooperatiu del Vallès Occidental (2019). *L'Economia Social i Solidària al Vallès Occidental 2019*. Disponible a: http://egarenca.cat/wp-content/uploads/L%E2%80%99Economia-Social-i-Solid%C3%A0ria-al-Vall%C3%A8s-Occidental_2019.pdf

Barreiro, B. (2017). *La sociedad que seremos. Digitales, analógicos, acomodados y empobrecidos*. Ed. Planeta. Disponible a: <https://catalunya.ebiblio.es/opac/#index>

Cavallito, M.; Isonio, E.; Meggiolaro, M. (2017). *Les finances ètiques i sostenibles a Europa. Primer informe*. Ed. Fondazione Finanza Etica / Fundació Finances Ètiques. Disponible a: <https://finanzaseticas.net/wp-content/uploads/2018/12/1r-informe-CT.pdf>

Cavallito, M.; Isonio, E.; Meggiolaro, M. (2019). *Las finanzas éticas y sostenibles en Europa. Segundo informe*. Ed. Fondazione Finanza Etica / Fundación Finanzas Éticas. Disponible a: <https://finanzaseticas.net/2019/12/20/segundo-informe-sobre-las-finanzas-eticas-en-europa/>

Celoni, A. (2017). *El proceso de evaluación socio-ambiental de Fiare Banca Etica*, dins de *La inversión de Impacto*. Ed. Economistas sin Fronteras, Dossieres EsF nº 27. Disponible a: <https://ecosfron.org/portfolio/dossieres-esf-no-27-la-inversion-de-impacto/>

Estivill, J. (2018). *Invitació a l'economia solidària. Una visió des de Catalunya*. Ed. Pol·len

Fernàndez, A.; Suriñach, R. (2017). *Poder local, economia solidària i enfortiment de mercats socials*, dins d'*Esmolem les eines. Debats de l'economia solidària per a la transformació social*. Ed. Xarxa d'Economia Solidària de Catalunya (XES) / Pol·len Edicions / Icària Editorial / Tigre de Paper

Fernández, M. (coord.); Guerrero, C.; Otero, L.; Escobar, R. (2019). *Ús de les finances ètiques en les entitats del Tercer Sector*. Ed. L'Observatori del Tercer Sector i la Societat Civil. Disponible a: <https://www.observatoritercersector.org/es-es/Publicaciones/Listado/ArticleId/179#>

Garcia Jané, J. (2016), *21 propostes per fomentar l'economia social i solidària des dels ajuntaments*. Ed. Diputació de Barcelona. Disponible a: <https://www.diba.cat/documents/36150622/41094827/21+propostes+per+fomentar+1%27ESS+des+dels+ajuntaments.pdf/b512f687-86bf-4a1d-adae-edc517e34b97>

Garcia Jané, J.; Sánchez, J.M. (2017). *Guia per mesurar l'economia social i solidària des dels ens locals*. Ed. Diputació de Barcelona. Disponible a: <https://www1.diba.cat/libreria/pdf/58899.pdf>

Garcia Jané, J.; Suriñach, R. (2019). *Guia del mercat social*. Ed. Diputació de Barcelona. Disponible a: <https://www1.diba.cat/libreria/pdf/61816.pdf>

Guasch, M.; Magomedova, N.; Bastida, R. (2019) *Situació actual i reptes futurs del finançament cooperatiu*. Ed. Fundació Seira. Disponible a: https://www.cooperativestrellball.coop/sites/default/files/materials/seira_estudi_financament.pdf

Laville, J-L. (2017). *Introducció a l'economia solidària*, dins d'*Esmolem les eines. Debats de l'economia solidària per a la transformació social*. Ed. Xarxa d'Economia Solidària de Catalunya (XES) / Pol·len Edicions / Icària Editorial / Tigre de Paper

Obra col·lectiva (2018). *Finances ètiques i solidàries. Valors, límits i reptes*. Ed. Pol·len / Xarxa d'Economia Solidària de Catalunya (XES)

Observatori del Vallès Occidental (2018). *L'Economia Social i Solidària al Vallès Occidental 2018*. Disponible a: http://www.ccvoc.cat/fitxer/5072/Informe_ESS_Diagnosi_2018_versi%C3%B3_final.pdf

- Poblet, C. (2019). *El finançament propi de l'economia social i solidària*. Ed. Fundació Finances Ètiques. Disponible a: <https://finanzaseticas.net/2019/12/17/el-financament-propi-de-less/>
- Pruna, I. (2017). *Finances ètiques: mite o realitat?. Anàlisi de l'univers de les finances ètiques en l'àmbit català*. Treball de fi de grau de sociologia. Universitat de Barcelona. Disponible a: <http://diposit.ub.edu/dspace/bitstream/2445/115087/1/TFG-SOC-Pruna-Irene-juliol17.pdf>
- San Emeterio, J.; Retolaza, J.L. (2003). *¿Existe espacio para una banca ética?*. Lan Harremanak - Revista de Relaciones Laborales, núm. 9. Ed. Universidad del País Vasco. Disponible a: https://www.ehu.es/ojs/index.php/Lan_Harremanak/article/view/5255
- Subirachs, G.; Suriñach, R.; Garcia Jané, J.; Hierro, A.; Ollé, L. (2019). *Informe del Mercat Social 2019*. Ed. Xarxa d'Economia Solidària de Catalunya. Disponible a: https://mercatsocial.xes.cat/wp-content/uploads/sites/2/2016/04/mercatsocial_2019-1.pdf
- Varoufakis, I. (2015). *Economia sense corbata. Converses amb la meva filla*. Ed. 62. Disponible a: <https://catalunya.ebiblio.es/opac/#index>
- XES (2019). *15 mesures cap a l'economia social i solidària als municipis*. Ed. Xarxa d'Economia Solidària de Catalunya. Disponible a: <https://xes.cat/llibre/15-mesures-cap-a-less-als-municipis/>

Annex: Formulari de l'enquesta sobre finançament ètic i economia social i solidària

Finançament ètic i economia social i solidària

Les finalitat d'aquesta enquesta és valorar el grau de relació entre les entitats de finançament ètic (EFE) i les entitats d'economia social i solidària (EESS) del Vallès Occidental, així com identificar aspectes que podrien estar dificultant la utilització del finançament ètic en el territori.

Les dades obtingudes s'utilitzaran en un treball final de postgrau sobre Finançament ètic i economia social i solidària, en el marc del Postgrau en Economia Social i Solidària de la Universitat Autònoma de Barcelona. L'objectiu d'aquest treball és analitzar el grau de relació entre EFE i EESS i fer propostes per millorar-ne l'encaix.

Les vostres respostes seran utilitzades exclusivament a nivell de recerca. En qualsevol publicació en què s'esmenti aquesta enquesta els resultats només es mostraran de forma agregada, de manera que no es pugui identificar cap entitat en concret.

Només us caldran 5 minuts per contestar-la. Moltes gràcies pel vostre temps i col·laboració.

Si esteu interessades en rebre els resultats d'aquest estudi, ho podeu sol·licitar a l'adreça electrònica xavidm@gmail.com.

* Obligatòria

Any de constitució *

La vostra resposta

Forma jurídica *

- Associació
- Cooperativa
- Empresa d'inserció o Centre especial de treball
- Fundació
- Altres:

Sector activitat principal *

- Agrari
- Indústria
- Construcció
- Comerç i hostaleria
- Cultura, comunicació i oci
- Educació i formació
- Atenció a les persones
- Salut
- Transport
- Altres serveis

Volum d'ingressos aproximat EN MILERS D'EUROS (any 2019) (xifra sense punts ni comes) *

La vostra resposta

Nombre de treballadors/es (socis/es i no socis/es) (any 2019) *

- Menys de 5
- De 5 a 9
- De 10 a 49
- De 50 a 199
- 200 o més

Fonts de finançament utilitzades al 2017, 2018 i 2019 (resposta múltiple) *

- Aportacions al capital social, quotes socials i/o reinversió dels excedents anuals
- Subvencions
- Crèdits bancaris
- Préstecs participatius, títols participatius, obligacions
- Crowdfunding (Goteo...)
- Altres:

Quin ha estat aproximadament el percentatge de Fons propis i Subvencions sobre el total de finançament utilitzat? (xifra entre 0 i 100) *

La vostra resposta

Quin ha estat aproximadament el percentatge de Crèdits bancaris sobre el total de finançament utilitzat? (xifra entre 0 i 100) *

La vostra resposta

Si heu contestat l'opció de Crèdits bancaris: Origen dels crèdits bancaris obtinguts al 2017, 2018 i 2019 i percentatge aproximat sobre el total

	0%	1%-25%	26%-50%	51%-75%	76%-99%	100%
Banca convencional	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Banca cooperativa (Caixa Enginyers, Laboral Kutxa...)	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Entitats de finances ètiques (Fiare, Coop57, Triodos...)	☐	☐	☐	☐	☐	☐

Si heu contestat l'opció de Crèdits bancaris: Tipus de crèdits bancaris obtinguts al 2017, 2018 i 2019 i percentatge aproximat sobre el total

	0%	1%-25%	26%-50%	51%-75%	76%-99%	100%
Avançament de subvencions i/o factures	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Pòlisses de crèdit	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Préstecs personals	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Préstecs hipotecaris	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Altres	☐	☐	☐	☐	☐	☐

Si heu contestat l'opció de Crèdits bancaris: Termini dels crèdits bancaris obtinguts al 2017, 2018 i 2019 i percentatge aproximat sobre el total

	0%	1%-25%	26%-50%	51%-75%	75%-99%	100%
Fins a 1 any	☐	☐	☐	☐	☐	☐
De 1 a 5 anys	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Més de 5 anys	☐	☐	☐	☐	☐	☐

Sou soci d'entitats de finances ètiques de base cooperativa? (resposta múltiple)

*

- Sí, de Fiare
- Sí, de Coop57
- No

Si heu contestat l'opció de Crèdits bancaris i no heu sol·licitat el 100% de crèdits a entitats de finances ètiques: Per quins motius no ho heu fet? (resposta múltiple)

- No ens ho hem plantejat
- Les subvencions atorgades ens obliguen a treballar amb una entitat determinada
- No tenien el tipus de crèdit que necessitàvem
- Els preus del crèdit eren més elevats
- Els imports del crèdit eren insuficients
- Els terminis de pagament del crèdit no eren adequats
- Les garanties que ens sol·licitaven no eren assumibles
- El temps de resposta a la petició de crèdit no era prou àgil
- No volem que es doni publicitat del nostre finançament (en el web...)
- No volem que ens facin una avaluació èticosocial a més de l'avaluació econòmicofinancera
- Altres:

En quins aspectes penseu que han de millorar les entitats de finances ètiques?
Ordeneu-los de 1 (menys prioritari) a 5 (més prioritari) *

	1	2	3	4	5
Haurien de tenir més atenció presencial a banda dels canals virtuals	☐	☐	☐	☐	☐
Haurien de fer més comunicació de la seva oferta de finançament	☐	☐	☐	☐	☐
Haurien d'ampliar la seva oferta de productes i serveis per empreses i entitats	☐	☐	☐	☐	☐
Haurien de millorar la usabilitat de les seves plataformes informàtiques	☐	☐	☐	☐	☐
Haurien de millorar les condicions del finançament (preus, terminis, garanties, agilitat)	☐	☐	☐	☐	☐

Si voleu afegir algun comentari, endavant:

La vostra resposta